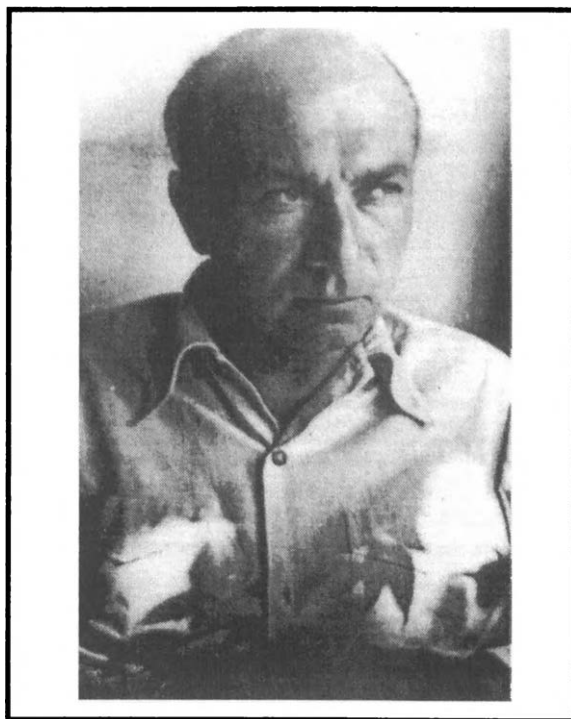

OSZK HÍRADÓ

az Országos Széchényi Könyvtár lapja
XLIII. évfolyam – 2000. 9–10. szám

TARTALOM

KRÓNIKA

- 2 Személyi hírek és változások
- 2 Seres Tibor (1949–2000) (Drabb Imre)

MUNKÁNKRÓL, KÉRDÉSEINKRŐL

- 4 Tiszteletadás a bibliográfiának! Megjelent a Régi Magyarországi Nyomtatványok harmadik kötete 1636–1655 (-i –t)
- 5 Beszámoló a Könyvtárközi Kölcsönzés Osztály munkájáról (Kürti Lászlóné)
- 9 A Műszaki Könyvkiadó nagylelkű adománya (Gábor Kálmánné)
- 10 Az Országos Széchényi Könyvtár új Kollektív Szerződéséről (Török Sára–Lukács György)
- 10 Részletek a Kollektív Szerződésből
- 13 Gyarapítás a Corvina Alapítvány támogatásával (Tóth Józsefné)

KIÁLLÍTÁS

- 14 Kiállítás az egyházak, felekezetek, vallási közösségek és alapítványok 1995–2000 közötti sajtójából (Farkas Viktória)

NYUGDÍJASAINKRÓL

- 15 Beszélgetés Németh Máriaival, az Országos Széchényi Könyvtár nyugalmazott tudományos titkárával (Kovács Ilona)
- 18 Beszélgetés Rosta Lajosnéval (Riporter: Batári Gyula)

MÚLTUNK, ÖRÖKSÉGÜNK

- 20 Illyés Gyula vallomása olvasmányairól (Batári Gyula)

SAJTÓFIGYELŐ

- 23 Az írásbeliség világnapja
- 24 Könyvmatuzsálemek és szuperteknika. Kiállítás és internetbázis a bajai könyvtárban (Schmidt István)
- 24 Kimegy a divatból az olvasás? (L. Gy.–V. L.)
- 25 Eltűnt szelet a XIX. századból. Visszaépül-e a Múzeum utca 3. homlokzata?
- 26 Egy új szerzemény (Mink András)
- 26 Összefogás a könyvtárakért

KÖNYVTÁRUNK ÉLETÉRŐL

- 27 Kastaly Beatrix kitüntetése
- 27 Fiatal tehetségek koncertjei

Címlapkép: Illyés Gyula

KRÓNIKA

Személyi hírek és változások 2000. szeptember 1–2000. október 31.

Új dolgozóink: Béres Attila ügyvit. alk., Gyarapítási Osztály, Győrffy-Bengyel Istvánné könyvtáros, Könyvfeldolg. Osztály, Horváth Gábor ig. szakalk., Számítástechn. Alk. Osztály, Kis Klára könyvtáros, Gyűjt. ép. Inform. Osztály, Major Béláné gazd. szakalk., GI, Milyó Enikő ügyvit. alk., Plakát- és Aprónyomt.

Áthelyezés a könyvtáron belül: Drabb Imre könyvtárosassz. a Cédulasokszorosító Csoportból a Gyarapítási Osztályra.

Eltávoztak a könyvtárból:

- **elhunyt:** Seres Tibor ügyvit. alk., Cédulasokszorosító Csoport.
- **próbaidőn belül:** Major Béláné gazd. szakalk., GI, Rácz Fodor Ferenc ügyvit. alk., Számítástechn. Alk. Osztály.
- **munkaviszonya megszűnt:** Ács Erzsébet ügyvit. alk., Olvasó- és Táj. Szolg., Korchma Zsombor ügyvit. alk., Olvasó és Táj. Szolg., Kozma Lászlóné gazd. üi., Pü. és Számviteli Osztály, Majláth Antalné gazd. üi., Bér gazd. és Munkaügyi Osztály, Pétersilka Ágnes ügyvit. alk., Olvasószolg. Kut. Osztály, Tóthné Székely Ágnes igazg. üi., Igazgatási Osztály.
- **felmentéssel:** Gáspár Istvánné szakmunkás. Nyomdaüzem, Hangay Gabriella ügyvit. alk., Nemz. és Kult. Titkárság, Szűcs Károlyné szakmunkás, Nyomdaüzem, Tóth Tiborné szakmunkás, Nyomdaüzem, Sasvári Géza szakmunkás, Nyomdaüzem.
- **nyugdíjazással:** Ilcsik József szakmunkás, Műsz. Fennt. Osztály.

Seres Tibor
(1949–2000)

Valaki elment közülünk a sors olykor számunkra kegyetlen, kegyetlennek tűnő parancsára. Egy kollégánk vagy inkább társunk? Vagy mindkettő, hisz olyannyira megszoktuk jelenlétét s oly közel volt hozzánk. Most, hogy már nincs köztünk, hiányzik s ezt az űrt semmi nem tudja betölteni. Ki ez az ember? Seres Tibor vagy ahogy szólítottuk: a „Hosszú”. Hiszen magas, kissé görnyedt tartásával a szó szoros értelmében kiemelkedett közülünk, tényleg egy feltűnő jelenség volt szelíd mosolyával, szerény, visszahúzódó magatartásával,

ha másképp nem, látásból mindenki ismerte. Még azok is, akik nem a könyvtár dolgozói voltak. Mindenkihez volt egy kedves szava, mindenkin igyekezett segíteni. S most elment, itt hagyott minket. De ki is volt ez az ember s milyen utat járt be? 1949. december 17-én született Szabadkán, lent a Délvidéken. Ott végezte iskoláit s ott kezdett dolgozni a Biro grafikai nyomdában, majd később a Minerva Nyomda- és Könyvkiadó Vállalatnál. Fiatalon megházasodott és 1971-ben megszületett Róbert fia, akiről büszkén mesélt mindig. 1979-

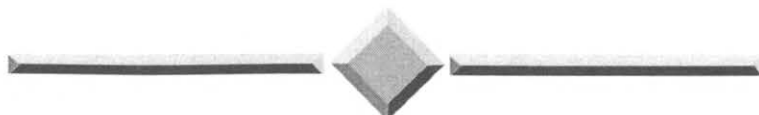
ben átköltözött Labinba (Istria – Horvátország), ahol az Istrapublic Nyomdában vezető lett. Magyarországra 1986-ban települt át. 1987-ben lett a könyvtárunk munkatársa. Az ADRÉMA dolgozójaként kezdte és mindvégig kitartott mellette, 1989-ben kinevezték csoportvezetőnek. Azt talán kevesen tudják, hogy amikor idekerült, ez a csoport mostohagyermekként szerepelt a könyvtárban s a ma már múzeumban látható gépekkel végezték a munkát. Az ő érdeme, hogy a mai technikai színvonal és teljesítmény létrejött, persze nem kis harcok és áldozatok árán. Olyan szintre fejlesztette fel ezt a látszólag kis csoportot, hogy más könyvtárakból jöttek el személyesen ellesni a titkot. Szívós kitartás és közvetlen, kellemes segítőkész magatartásával hamar sok barátra tett szert. Őszinte szociális érzékenysége révén sokan szerették. Így 1991-ben megválasztották a Szakszervezeti Bizottság titkárává. Innentől kezdve még többet dolgozott, mert most már csoportja mellett még a többi dolgozó gondjait is a nyakába vette. Számára az egyszerű ember is olyan fontos volt, mint egy vezető. Hivatásából kifolyólag nem volt mindig népszerű, sokszor bántották, de soha nem támadott vissza. Ilyenkor mindig azt mondta: „az én hátam mindent elbír, azért ilyen hosszú”. Nem volt tökéletes, de ő ennek mindig tudatában volt. Soha nem várt dicséretet, csak végezte a munkáját. Másokért jobban aggódott mint magáért. Pedig az élete nem volt könnyű. Idős, beteg édesanyját otthon ápolta. S mikor az évezred záró tragédiájaként kitört a délszláv válság, mely esztelen öldöklésbe ment át, naponta kapta a híreket, hogy földijei közül – akik gyermekkori játszótársai voltak – sokan már nincsenek többé, mert értelmetlen tragédia áldozatai lettek.

A sors fokozta a tragédiát: hírül kapta, hogy egyetlen fiát behívták katonának és a frontra vezényelték. Heteken át rettegve vette fel a telefonokat, félve a rossz hírtől. De ezekből a belső tusakodásokból nem hozott be semmit a könyvtárba. Továbbra is végezte munkáját és részt vett a dolgozók érdekeinek kiharcolásában. Még nekünk,

közvetlen munkatársainak is csak hosszas nyaggatás után, röstelkedve vallotta be aggodalmát. Az élet ajándékának vette, hogy gyermeke aránylag ép bőrrel megúszta a háborút, s így később örülhetett fia esküvőjének, majd az unokája megszületésének; büszke volt, hogy nagypapa lett. Mikor kérdeztem tőle, milyennek tartja az életét, mindig azt mondta: „Igazságos volt velem a sors, mert sok mindent megkaptam tőle és sok mindent elvett tőlem, úgy érzem így egyensúlyban vagyunk”. Az élet ilyen apró örömei mellett és kudarcjai ellenére tovább vitte a rárótt feladatokat. Sok mindent kiharcolt az OSZK munkatársainak, élete egyik utolsó munkája a „kollektív szerződés” megkötése volt, melyet főigazgatónkkal közösen a dolgozókért hoztak létre. Váratlan kegyetlenséggel támadta meg a betegség, mely a sokéves stressz és a másokért való önnemkímélés hozott létre. Oly gyorsan és kíméletlenül csapott le rá, hogy védekezni sem tudott. Mikor szembesült a valósággal és megtudta a sors ítéletét, nem tiltakozott, egyszerűen tudomásul vette, hogy számára ennyi adatott. S még ezzel a szörnyű tudással is csak arra koncentrált, hogy megkezdett kötelességeit lezárja. Az utolsó napjaiban őt meglátogató kollégáitól is a könyvtár dolgai felől érdeklődött és kérte, hogy mit csináljanak meg. Megszervezte saját temetését s másokra gondolva kérte, hogy egyszerű szertartást akar, semmi külsőséget, olyan szerénységet, mint amilyen ő volt. Mikor e világi dolgait elrendezte, ágyán összekuporodva, mint egy csecsemő, oly testtartásban várta a halál angyalát arcán szelíd bocsánatkérő mosollyal, ha rosszat tettem, ne haragudjatok, nem akartam.

Szóval elment valaki. Valaki, aki itt volt, részt vett az életünkben, velünk volt s dolga végeztével csendben, köszönetet sem várva, szerényen elment. De mi tudjuk, hogy itt volt és emlékünken örökre velünk is fog maradni.

Drabb Imre

MUNKÁNKRÓL, KÉRDÉSEINKRŐL

Tiszteletadás a bibliográfiának!

Megjelent a Régi Magyarországi Nyomtatványok harmadik kötete
1636-1655

350 esztendeje született Misztótfalusi Kis Miklós

A Régi Magyarországi Nyomtatványok harmadik kötetének ideai megjelenése egybeesett Misztótfalusi Kis Miklós születésének 350. évfordulójával. A Soros Alapítvány és a Millenniumi Kormánybiztos Hivatala nagyvonalú támogatásának köszönhetően e két jelentős könyvtörténeti esemény alkalmából az OSZK tudományos konferenciát szervezett október 12-én, amelyen egyfelől az RMNy Szerkesztőségének munkatársai: Borsa Gedeon, V. Ecsedy Judit, Heltai János, Käfer István, Pavercsik Ilona és P. Vársárhelyi Judit tartottak előadást, másfelől a Misztótfalusi kutatás szakemberei számoltak be új kutatási eredményeikről. Köztük volt Molnár József is, aki ebben az esztendőben jelentette meg Misztótfalusi Kisről szóló könyvét, valamint Dukkon Ágnes, Rozsondai Marianne és Perger Péter.

Az ülésszak alkalmából az Apponyi-teremben kamarakiállítás nyílt. Ezen az érdeklődők megtekinthették az 1636 és 1655 között megjelent legjelentősebb magyarországi nyomtatványokat és olyan Kis Miklós életművéhez kapcsolódó dokumentumokat, amelyeket Molnár József segítségével Misztótfaluról, az ott újabban berendezett emlékkiállításról kaptunk kölcsön.

A kiállítás október 31-én bezárt. Az ülésszak előadásai viszont az OSZK „Libri de libris” sorozatában a következő esztendőben meg fognak jelenni. Addig is közreadjuk Käfer István tanulmányának egy részletét, amelyben a retrospektív bibliográfiai munkálatok mai határainkon túlmutató jelentőségére a következőképpen hívta fel a figyelmet:

„A Régi Magyarországi Nyomtatványok immár három kötetét lapozgatván legelső gondolatunk a tiszteletadás a bibliográfiának. A bibliográfia ugyanis minden filológiai műfajt, tudományágat és területet, kiadványtípust felülmúl szolgáló hivatásával. Szolgáltatást nyújt a maga szabta tudományterület egé-

szerűl és részleteiről, a nagy Egyetem, az egyetemesség hivatását tölti be, amikor katonás rendben nyújtja át használóinak monográfiák, esszék, cikkek alapanyagát, sőt mutatórendszerével szinte tálcán kínálja a szintézis-témák végtelen sorát.

A különböző nemzeti bibliográfiák a területi elv alapján gyakran átfedik egymást, hiszen a gyűjtés az állam mindenkori területén megjelent nyomtatványokat tartalmazza. Az RMNy akkor is alkalmazhatta ezt az elvet, amikor tilos, később politikai hiba, majd illetlenség volt a Trianon előtti Regnum Hungariae említése is. Az RMNy munkálatainak kerek négy évtizede alatt egyrészt Hervay Ferenc, Holl Béla, másrészt a munkát alapozó Mezey László és Borsa Gedeon személyében a keresztény európai műveltség olyan képviselői végezték szolgálatukat, akik a tudományos élet periferiájára szorítva is méltósággal megőrizték a mások szeretetének parancsát. Ez a szellemiség találkozott – talán törvényszerűen – a hasonló alapállású és sorsú szlovák Ján Caploviccsal és a cseh František Horákkal, s ennek következménye a mindmáig tartó példás együttműködés a szlovák és a cseh/szlovák nemzeti bibliográfiával...

A magyar nemzeti bibliográfia műfajának határain belül ilyen módon is felhívja használói figyelmét a magyar és a szlovák, sőt részben a cseh művelődéstörténet azonos gyökereire, azok vizsgálatának tudományos követelményeire, a múltban kialakult politikai determinációk által létrehozott szakkifejezések türelmes, fokozatos pontosítására. Ilyen módon az RMNy tovább erősíti azt a gyakorlatot, miszerint a mai Szlovákia, a szlovák etnikum és művelődése alkotó eleme az egész országának, abból nem szakítható ki. A szlovák művelődés mindennemű szakmai kérdései, belső világa, külső kapcsolatrendszere a hazai komplex, integrált művelődéstörténet vizsgálódási területe. Az RMNy-nek mint nemzeti bibliográfiának csupán jelzés, útjelzés szerepe lehet ebben a kérdésben is, hiszen

közismert az egész magyar-szlovák integráció bonyolult volta, a modern magyar és szlovák nemzeti identitás alakulásának történelmi-politikai meghatározottsága. Ma a szlovák nemzeti bibliográfia kiemeli a szlovák nyelvű és annak minősített nyomtatványokat, az RMNy a magyarnyelvűséget csak a tárgymutatóban jelzi, de az incipitmutató még csak a magyar nyelvű műveket veszi figyelembe...

Miként jelennek meg tehát a szlovák művelődéstörténet kezdetei kötetünk tételeiben? Bibliográfiai szaknyelven minden hazai bibliikus cseh, szlovák nyelvű nyomtatvány területi hungarikum, amely nyelvében is, tartalmában is a hungarológia része. Az RMNy ékesen bizonyítja ezt. A »szlovák« tételek feldolgozásának mélysége, igényessége a szlovák tudományosságának is szolgál tanulságokkal. Az RMNy legfeljebb terminus technikusokban tér el a Caplovictól. A két irodalomtörténet még igen messze van ettől, hiszen a szlovák vagy a magyar humanizmus pontosabb meghatározása a *magyarországi* lenne. A hungarológiának megfelelően szólhatnánk szlovakológiáról, netán a szlovakológia hunga-

rus elemeinek, hungarus meghatározottságának determinációja lehetne a hungaro-szlovakológia. Ez esetben a felföldi nyomdák magyar, latin és német nyelvű kiadványait sem *mai* területi elv alapján kellene a szlovák nemzeti bibliográfia birtokának tekinteni. A literatura Hungarica talán magyarországi irodalom – uhorská literatúra lehetne. Nem tudom elképzelni, hogy kötetünk bármelyik említett nyomtatványát ki lehetne szakítani *ebből* a hungarikum-fogalomból, de azt is nehezen képzelem el, hogy Pázmány Péter könyvei vagy *bármelyik* magyar nyelvű mű ne lenne a szlovák művelődéstörténet kezdete is. A *szlovák nyelv* pedig a cseh menekültek használatában éppen a cseh-szlávság magyarországiságához hasonló tartalmát hordozhatja.

Mindennek magyarázata, tudományos megfogalmazása a nemzeti irodalomtudományok feladata. Tisztelet a bibliográfiának, az RMNy-nek, amely a maga eszközeivel is nagy türelemmel, emberséggel, megértéssel ennek az integráló iránynak a helyességét mutatja.”

–i –t

Beszámoló a Könyvtárközi Kölcsönzés Osztály munkájáról

Könyvtárközi kölcsönzés – elektronikus dokumentumküldés*

Beszámolóim első részében szeretnék megosztani Önökkel néhány, a Könyvtárközi Kölcsönzés Osztály tevékenységével kapcsolatos információt. Eközben érintek olyan részleteket is, amelyekben kérem segítő együttműködésüket.

Ezután foglalkozom a hazai és a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzés általunk tapasztalt tendenciáival, érintve a finanszírozás és az árak néhány kérdését is.

Végül pedig ismertetem az elektronikus dokumentumküldés általunk tervezett változatait.

I.

1999-ben a hozzánk érkezett könyvtárközi kölcsönzési megrendelések száma 11 500 volt, ez az előző évhez képest 18%-os növekedést mutat. Az ik-

tatott kérések 60%-a kölcsönzésre, 40%-a dokumentumokról vagy azok részeiről készítendő másolatokra irányult.

Formai hiányosságok miatt kénytelenek voltunk visszaküldeni 150 kérést. Azért ilyen keveset, mert a visszaküldést tényleg csupán kirívó esetekben gyakoroljuk, például ha nem szerepel a kérő könyvtár neve és címe, a pecsét, az aláírás, sőt a kért dokumentum leírása is hiányzik a kéréslapról. Felhívjuk a kollégák figyelmét, hogy a hagyományos kéréslap pontos és hiánytalan kitöltésének ellenőrzésére a jövőben még nagyobb figyelmet fordítunk. Kérjük, ne küldjenek kézzel kitöltött kéréslapot!

Nem tudunk elfogadni olyan kéréslapot sem, amelyhez lista van tűzve, és ezen szerepelnek a kért dokumentumok leírásai. Kérjük, hogy minden egyes kért dokumentumra külön kéréslapot töltsenek ki. Ha

* Elhangzott a Könyvtárközi Kölcsönzés Konzultatív Tanácskozásán 2000. október 10-én.

ugyanabból a dokumentumból kérnek több másolatot, akkor ez több kérésnek minősül.

Ha nem derül ki a kéréslapról, hogy milyen szolgáltatásra tartanak igényt (kölcsonzés vagy másolat), akkor ezt a kérést is kénytelenek vagyunk visszaküldeni. Minden kérésen szerepeltetni kell, hogy az adott szolgáltatást kérik-e külföldről vagy sem.

Külön szeretnék szólni az e-mailen érkezett kérésekről. Az e-mailt mi pillanatnyi megoldásnak tartjuk, tehát ha valaki kifogyott a hagyományos kéréslapokból, nincs írógépe, és a kérése elképzelhetetlenül sürgős.

Az e-mailen érkezett kérésnek ugyanúgy tartalmaznia kell minden adatot, mint a hagyományos kéréslapnak, minden egyes kérésnél külön-külön.

Kérés-nyilvántartásunk sokoldalú visszakeresést tesz lehetővé, így általában nem okoz gondot a kérésekkel kapcsolatos érdeklődések megválaszolása. Mégis a kérő könyvtárnak saját érdeke, hogy a kéréseit azonosítóval lássa el, és róluk nyilvántartást vezessen.

Webes kéréslapunk rövid idő alatt „polgárjogot nyert”. Tavaly a kérések 35%-a érkezett weben, ebben az évben pedig már kb. 60%-a.

A belföldi regisztrált partnerek száma 151, a külföldieké 28, a teljes szám 179.

A belföldi kérő partnerek alkotják a webes kérők 84%-át, 16% a külföldiek aránya.

A belföldi partnerek megoszlása a következő: állami egyetemek központi könyvtárai (15), állami egyetemek kari, intézeti, tanszéki könyvtárai (25), nem állami egyetemek könyvtárai (3), főiskolai könyvtárak (19), országos szakkönyvtárak (3), önálló kutatóintézetek könyvtárai (8), akadémiai kutatóintézetek könyvtárai (19), megyei könyvtárak (14), városi és községi könyvtárak (19), múzeumi könyvtárak (4), gazdálkodó szervezetek műszaki könyvtárai (12), megyei kórházak orvosi könyvtárai (1), állami intézmények, hivatalok (7), alapítványok (2).

A külföldi partnerek országokénti megoszlása a következő: Amerikai Egyesült Államok, Ausztria, Csehország, Észtország, Hollandia, Horvátország, Kanada, Lengyelország, Németország, Olaszország, Oroszország, Svájc, Svédország, Szlovákia, Szlovénia. Németországból 5 partner, az USA-ból pedig 4 partner regisztráltatta magát.

Azon könyvtáraknak, amelyek rendszeresen sok kérést küldenek, feltétlenül érdemes regisztráltatniuk magukat a webes kéréslap használatához. Kollégáim szívesen adnak segítséget mindenkinek, aki mostantól szeretné ezt a szolgáltatásunkat igénybe venni.

A hagyományossal szemben mind a webes kéréslapnak, mind pedig a hozzá kapcsolódó szolgáltatás-

nak kétségtelen előnyei vannak. Már az indulásnál ki lehet küszöbölni a papírformátumot, gyorsan és zökkenőmentesen lehet a kéréseket feladni, visszaigazolást kapnak róluk, és eddigi kéréseiket is megtekinthetik 30 napon belül.

Néhány megjegyzés ehhez a szolgáltatáshoz: a webes kéréslap szerzői és címsorát szíveskedjenek úgy kitölteni, hogy az érdemi információ elférjen rajta. 100 karakter jön át a nyilvántartásunkba, ez – úgy véljük – elegendő.

Az esetek nagy részében ez így is van, gond leginkább a konferenciakéréseknél jelentkezik. A Proc., Conf., Symp. rövidíthető, így a konferencia témája is ráfér a kéréslapra.

A kéréslap kitöltésekor gondoljanak arra, hogy az adatok változatlanul jönnek át az iktatórendszerünkbe, tehát lehetőleg úgy írják be, hogy a besorolási adatokkal kezdjék (pl. a szerző vezetéknevével), a címből elhagyható a kezdő névelő.

Ha az e-mailjük megváltozott, kérjük, haladéktalanul jelezzék, hogy a módosítást és az újabb exportálást minél hamarabb elvégezhessük.

Természetesen bármikor előadódhat olyan hiba, amelynek következtében akár a webes kérés nem érkezik meg hozzánk, akár a visszaigazolás Önökhöz. Ezért kérjük, ha bármilyen rendellenességet észlelnék, azonnal jelezzék. Az elmúlt hetekben volt rá példa, hogy a kérések megérkeztek, de a visszaigazolás nem mentek ki a kérőknek. Ekkor is van mód arra, hogy kéréseiket megtekintsék, de vigyázat: nem a feladás után rögtön, hanem csak 1-2 nap elmúltával. A rendszer ugyanis úgy van beállítva, hogy a reggel 9 óráig beérkező kéréseket küldi át az osztályunkra, tehát a későbbiek csak másnap iktatjuk.

Tavaly hazai lelőhelyre továbbítottunk, ill. hazai lelőhely hiányában a kérőnek visszaküldtünk 4000 belföldi kérést. A belföldön maradó kérések az iktatott kéréseknek kb. 40%-át teszik ki.

A belföldi lelőhelyre továbbított belföldi kérésekről mintavétellel készítettem egy havi statisztikát. Egy hónap alatt összesen 279 kérést továbbítottunk 74 könyvtárba. A könyvtárak megoszlása: 7 budapesti és 10 vidéki állami egyetem központi könyvtáraihoz továbbítottuk a kérések 40%-át, 8 országos szakkönyvtárba a kérések 30%-át, 5 megyei könyvtárhoz a kérések 2%-át, ez összesen 72%-ot jelent.

A fennmaradó 28% a következőképpen oszlik meg: állami egyetemek 13 kari, intézeti, tanszéki könyvtára 8%, 7 akadémiai intézet 5%, 7 egyéb kutató intézet 4%, 2 nem állami egyetem könyvtára 4%.

6 múzeumi könyvtár 4%, 3 főiskolai könyvtár 1%, 2 gazdálkodó szervezet műszaki könyvtára 1%, 1 egyházi gyűjtemény 1%.

Számunkra ebből az a tanulság szűrhető le, hogy a könyvtárközi kölcsönzés nem nélkülözheti a legkülönbözőbb, kisebb és nagyobb hazai könyvtárak állományában rejlő információs erőforrásokat.

II.

Külföldre több mint 7000 kérést továbbítottunk, a belföldi kérések 60%-át. A külföldre továbbított kérések 65%-a kölcsönzési, 35%-a másolati kérés.

A kérések nyomán csaknem 6000 dokumentum érkezett be az országba rajtunk keresztül, így a teljesült kérések aránya csaknem 80%-os. Kétségtelen különbség van a kölcsönzések és a másolatok teljesülési aránya között, az előbbieké 78%-os, az utóbbiaké 85%-os.

Legfontosabb külföldi partnereink Németország (onnan érkezett a dokumentumok 51%-a), Nagy-Britannia (25%), végül az USA és Kanada (10%).

On-line keresési és rendelési hozzáférésünk van Németországban a DBI-Link szolgáltatással, amely kölcsönzésre és másolatrendelésre is kiterjed. A teljesítés könyvek küldésénél postai, másolatküldéskor pedig hagyományos postai és faxos. A Subito nevű szolgáltatás elvileg szintén tartalmazza mind a könyvkölcsönzést, mind a folyóiratokból történő másolatszolgáltatást. Sajnos számunkra csak az utóbbi érhető el egyelőre. A Subito teljesítése viszont igen sokféle, hagyományos postai küldéstől a faxon át az elektronikus küldésig (e-mail, aktív és passzív ftp) terjed. Mi az aktív ftp-t favorizáljuk: apróbb problémákkal, de általában igen gyorsan és zökkenőmentesen működik.

Sajnos ez év szeptember 1-je óta a német másolat-szolgáltatás ára jelentősen emelkedett. Ennek oka az, hogy a kiadók, amelyek eddig lemondtak a szerzői jogdíjról, szeptember 1-je óta minimum 10 márkát kérnek a német könyvtáraktól másolatonként. Ennek megfelelően a Németországból érkező másolatok ára kb. nettó 3500 Ft, ehhez járul a 25% ÁFA, amit nekünk kell a számlára rátennünk. Az alapár 20 oldalra vonatkozik.

A Németországból érkező kölcsönzött dokumentumok ára 2000–3000 Ft között mozog.

A kölcsönzés valós árának a hazai megrendelők csak a töredékét fizetik, ezt szeretném tudatosítani az érdekeltekkel. A minisztériumnak köszönjük a támogatást. Úgy véljük, a finanszírozás jó célra megy, hiszen olyan külföldi dokumentumokba tudnak a hazai felhasználók betekinteni, amelyek más módon itthon nem hozzáférhetők.

On-line keresési és rendelési hozzáférésünk van a régi jó BLDSC-vel is. Az általuk szolgáltatott kölcsönzés meglehetősen drága, csaknem 6000 Ft/dokumentum, ezért igyekszünk elkerülni, ha lehet.

A határidő-hosszabbítás majdnem 900 Ft, a háttérkeresés kb. 1800 Ft.

A másolatszolgáltatás terén viszont pozitív fejleményről számolhatunk be: a korábbi 10 oldalas alapár helyett a BL bevezette a terjedelmkorlátozás nélküli alapárat, amely valamivel magasabb ugyan, mint régen (több mint 3000 Ft nettó), de a nagy terjedelmű másolatkéreseknel feltétlenül előnyös. A faxos teljesítés kb. 4300 Ft, a sürgős teljesítés kb. 9000 Ft.

A BL-nél lehetséges a másolat elektronikus teljesítése is Ariel formátumban. Az Ariel elektronikus dokumentumtovábbító rendszer, gyors, és kifogástalan minőségű másolatot garantál. Sajnos azonban a BL nem EU-tagország kérő esetén külön szerzői jogdíjat számol föl, melynek összege a folyóirattól függ, 900 és 4000 Ft között mozog.

Az amerikai kontinensen változatlanul jó kapcsolatot ápolunk az Egyesült Államok és Kanada könyvtáraival. Mind kölcsönzést, mind másolatot szolgáltatnak. A kölcsönzés ára 3000 és 9000 Ft között van. Sajnos még mindig előfordul, hogy a könyveket felszíni postával adják föl, ami lényegesen növeli a teljesülési időt.

A másolati díj 3800 Ft-nál kezdődik, a maximum 9000 Ft nettó. A másolatot általában Ariellel küldik, ezzel jelentősen növelhető a szolgáltatás gyorsasága. Az Arieles és a hagyományos postai küldés díja között nincs jelentős különbség.

További fontos partnerünk Oroszország, Svédország, Franciaország, Ausztria és Hollandia. Ez utóbbiról szeretnék röviden szólni, mivel a holland központi katalógushoz való on-line hozzáférés jogát szereztük meg legutoljára. A holland kapcsolat a PICA-val igen nehezen, 3 éves munkánk nyomán jött létre. A rendszer kb. 400 holland könyvtár 12 millió könyvéről és 500 000 periodikumáról tartalmaz bibliográfiai és lelőhely-információt. A kölcsönzési díj 1000 Ft vagy 3800 Ft attól függően, hogy a lelőhely mennyi idő alatt teljesít. A másolatok ára kb. 2000 Ft/7 oldal, az e feletti oldalszámnál 240 Ft/oldal, kis könyvtáraknál ez az ár feleződik, ők viszont lassabban teljesítenek.

Ezeket nem azért mondtam el, hogy Önöket teljesen összezavarjam, de úgy vélem, már ennyiből is kiderült, mennyi keresés és mérlegelés előz meg egy-egy külföldi bekérést.

Általánosságban azt tűztük célként magunk elé, hogy szeretnénk mindenkor az olcsóbb szolgáltatást

igénybe venni, ha erre mód van, és ha a kérő könyvtár nem preferál a kéréssel kapcsolatban egyéb szempontokat. Azt azonban tudomásul kell venni, hogy az olcsóbb szolgáltatás általában lassúbb, és kevesebb fajta teljesítést ajánl fel, mint a drágább. Ingyenes szolgáltatás ma már csak elvétve fordul elő.

A teljesülési időt befolyásolni sajnos nem áll módunkban.

Nemrégiben tettünk lépéseket a francia kapcsolat teljessé tételére. A francia felsőoktatási könyvtáraknak ugyanis igen jó állománya van, a lelőhelyek rendszeren szolgáltatnak. Sajnos az on-line keresésen túl a rendelési modulhoz még nincs hozzáférésünk. Egyelőre elutasítottak, de nem adjuk föl.

A nemzetközi forgalomról összegzősképpen elmondható, hogy bár az IFLA által a 70-es években kialakított irányelvek változatlanul érvényben vannak (az UAP programra utalnék), a távoli adatokhoz való hozzáférés a nemzetközi forgalmat jelentősen módosította: az on-line hozzáférés térhódításával az egyes országok nemzeti dokumentumtermésével kapcsolatos kötelezettségvállalás háttérbe szorult. Helyette a konkrét adatbázisban azonosított, konkrét lelőhelytől (lelőhelyektől) kérhető dokumentumra helyeződött át a fő hangsúly, függetlenül a dokumentum megjelenési adataitól.

Magyarország, amely szeretne fölzárkózni Európa fejlettebb részéhez, nem nélkülözheti a könyvtárközi kölcsönzés által kiépített nemzetközi kapcsolatokat. Ezek feltétele a korrekt, megbízható partnerség vállalása. Ennek mindkét irányban kell működnie. A külföldi szolgáltatók fizetési feltételeit teljesíteni kell, be kell tartani a kölcsönzési határidőt, és példát kell mutatnunk a hungarikumok szolgáltatásában.

Tavaly külföldre több mint 700 dokumentumot küldtünk a kérőknek. Legfontosabb kérő országok: Németország, Ausztria, Szlovákia, Olaszország, Nagy-Britannia, az USA, Hollandia és Csehország.

A 141 kölcsönzés majdnem felét, 60 dokumentumot az ODR-en keresztül kértük be a tagkönyvtáraktól.

Elsősorban Szegedet és Debrecent szeretném kiemelni, de természetesen mindenkinek köszönjük az együttműködést.

Ugyancsak köszönjük a múzeumoknak és az egyházi gyűjteményeknek a szolgáltatást, továbbá mindenkinek, aki dokumentumot küld, mivel az OSZK nem kölcsönözheti a sajátját, vagy akinek olyasmiről van az állományában, amire igény mutatkozik, de nekünk nincs meg.

A jövőben is számítunk elkötelezettségükre.

Ami minket illet, mind a belföldről külföldre, mind a külföldről belföldre történő kérés- és dokumentumközvetítést szeretnénk egyre gyorsabban és gördülékenyebben lebonyolítani, beleértve azt is, hogy e tevékenység finanszírozása akadálymentes legyen még akkor is, ha a postaköltség-visszatérítés csak utólag történik meg.

III.

Az OSZK saját állományából csaknem 2000 dokumentumot szolgáltatunk. Mivel a nemzeti könyvtár csak olyan dokumentumot kölcsönöz eredetiben, amely nem hungarikum, ezek túlnyomó része másolat. Az állományunk iránti érdeklődés töretlen. Az Amicus adatokkal való feltöltése ezt az érdeklődést bizonyára még fokozza majd. Nagy számban kérnek ismételt ugyanazon régi dokumentumok egészéről vagy részeiről másolatot. Ezek nagy része csak a mi állományunkban van meg. Jelenleg a kéresteljesítés úgy történik, hogy azokról a dokumentumokról, amelyek a mi gépünkkel másolhatók, mi készítünk xeroxot, amelyek pedig nem másolhatók, a Fotólabor készít mikrofilmet, ill. Canon-másolatot (vagyis mikrofilmről készített xeroxot).

Kérjük, lehetőleg már a kérés indításakor tüntessék föl, hogy elfogadják-e a drágább másolatot is, ha az eredeti dokumentum a mi gépünkkel nem másolható. A kétféle másolat közötti árkülönbség ugyanis jelentős: az A4-es xerox ára 15 Ft, az A3-é 22 Ft, az A4-es Canon-másolat ára 40 Ft, az A3-é pedig 60 Ft. Ehhez járul a 25% ÁFA és a postaköltség díja.

Tervünk szerint ezt a következőképpen szeretnénk bővíteni. A megrendelt dokumentumokról digitális változatot készítünk, ezeket az állományokat vissza-kereshetővé tesszük, és ha erre igény mutatkozik, elektronikusan szolgáltatjuk. A szolgáltatás módja lehet ftp, e-mail, Ariel, és egy még csak tervezett változat.

Már a kérés indításakor megjelölheti a kérő, hogy az elektronikus küldés melyik változatát tudja fogadni.

Az Arielről szeretnénk még röviden néhány információt közölni. Kb. egy éve használjuk rendszeresen, tapasztalataink elég jók. Eddig főképpen a nemzetközi forgalomban alkalmaztuk, mindkét irányban, mi is küldtünk külföldre, és fogadtunk is dokumentumot külföldről. Gyors, biztonságos, olcsó, a küldött másolat minősége általában kifogástalan. Eddig az előnye. Hátránya, hogy használata az Ariel szoftver megvételéhez van kötve, valamint bizonyos eszközök

és feltételek szükségesek hozzá. A szoftver a Research Libraries Group fejlesztése, onnan lehet megrendelni. A weboldal címe: <http://www.rlg.org>, a cég címe: 1200 Villa Street, Mountain View, CA 94041-1100 USA, az Ariellel kapcsolatos legfrissebb információ a <http://www.rlg.org/ariel.html> címen olvasható. Jelenleg a 2.2 verziónál tartanak, jövőre várható a 3. verzió.

A szükséges környezet: Windows 95 vagy WindowsNT, CPU 80486, 66 MHz vagy még gyorsabb, Pentium ajánlott, 16 MB RAM vagy ennél több, WindowsNT-nél 32 MB RAM, internet-hozzáférés, ftp használatakor a PC-nek legyen állandó IP címe, a használható nyomtató és szkennelvény legyen Windows-kompatibilis, Canon, Fujitsu vagy HP.

A technikai feltételekkel kapcsolatban információ kérhető az ariel@aslan.rlg.org címen.

Szoftverárak: teljes csomag – küldés és fogadás együtt USD 895,- (kb. 260 000,- Ft); fogadó verzió USD 189,- (kb. 55 000 Ft).

Érdeemes gondolkodni a beszerzésén, mert Magyarországon is van már néhány nagyobb könyvtárban, Európában most van fejlődőben, az Egyesült Államokban pedig úgyszólván minden könyvtár ezt használja, nemcsak dokumentumküldésre, hanem könyvtári kommunikációra is.

A regisztrációs lapok a befejezés után elvihetőek, a webes kérések bemutatására pedig várjuk a kollégákat a 323-as szobában.

Kürti Lászlóné

A Műszaki Könyvkiadó nagylelkű adománya

A Műszaki Könyvkiadó – Förster Miklós kollégánk személyes kapcsolatainak köszönhetően – évek óta gondol a Nemzetközi Csereszolgáltatásra, amikor a piaci hasznosítás után megmaradt raktárkészleteit felszámolja. Ennek következtében több alkalommal kaptunk már kisebb-nagyobb szállítmányokat, melyekben a műszaki jellegű kiadványok mellett az oktatást segítő munkák is voltak. Osztályunk szívesen fogadta az adományokat, melyekből válogatva mindig ki tudtuk egészíteni a határon túli magyar iskoláknak és könyvtáraknak szóló küldeményeinket, de jutott a belátogató turistáknak is a válogató polcra.

Kapcsolataink oly mértékben kiépültek az évek során, hogy a Kiadó az idén már kérés nélkül ajánlotta fel a könyveket továbbhasznosításra. Október végén meg is érkezett a szállítmány, minden idők leggazdagabb adománya. Csak a 3. szint közlekedőfolyosójának befogadóképessége szabott korlátot a „könyvhegyeknek”. Végül is 24 raklapon kb. 24 ezer kötetet kaptunk. Az eddigiektől eltérően most nagyobb az oktatási anyag aránya a műszaki kiadványokhoz képest. Tartalmilag is sokkal változatosabb az összetétel: különböző korosztályoknak készült, humán és reál tantárgyak iskolai oktatását remekül kiegészítő, gazdagon illusztrált, időtálló tartalmú könyvek, meglehetősen nagy példányszámban tornyosulnak a raklapokon.

Az idei adomány nem várt mennyisége és tartalmi gazdagsága szülte a gondolatot, hogy minden eddigi gyakorlattól eltérően (vagyis kizárólagosan csak a ha-

táron túli partnereinkre gondolva) – tekintettel a közelgő karácsonyra – juttassunk néhány darabot ebből az adományból az OSZK munkatársainak is. A 20-as, 30-as csomagokból felépített köbméternyi rakományból nem tűnt egyszerűnek a tartalom áttekintése. Ezért nem is hirdettük meg nyilvánosan az akciót. Úgy terveztük, hogy egy-egy alkalommal néhány osztály munkatársait hívjuk a válogatásra. Azokkal az osztályokkal kezdtük, akikkel folyamatos munkakapcsolatban állunk a kiadványcsere lebonyolítása közben. Persze a jó hír „szárnyakon jár”, így már az első napon, december 8-án, pénteken sokan értesültek akciónkról és néhány óra leforgása alatt igen sokan jelentkeztek azok közül a 3. szinten, akik aznap éppen szolgálatban voltak az OSZK-ban. Ha van olyan munkatársa a könyvtárnak, akinek ez alkalommal nem jutott könyv, de szüksége lenne valamelyik kiadványra, forduljon bizalommal a Csereszolgáltatás munkatársaihoz.

A raklapokról az elkövetkezendő hónapokban folyamatosan feltöltjük a válogatópolcainkat. Az adomány nagyobbik részét partnereink gyűjtőköre szerint átválogatva eljuttatjuk a határon túli oktatási intézményeknek és könyvtáraknak. Tapasztalataink azt mutatják, hogy azok a közösségek, akik kapnak Csereszolgáltatásunk küldeményeiből, nagyobb lelkesedéssel gyűjtik össze és továbbítják az OSZK-nak a környezetükben megjelenő magyar nyelvű kiadványokat.

Gábor Kálmánné

Az Országos Széchényi Könyvtár új Kollektív Szerződéséről

Az 1994-ben életbe lépő Kollektív Szerződés hatálya 1999-ben lejárt. Az intézmény vezetése és a szakszervezet is a szerződés újratárgyalása mellett döntött. Seres Tibor szakszervezeti titkár összehívta a szakszervezeti bizottságot annak megtárgyalására, hogy a tagság milyen változásokat, újításokat kíván. Az intézmény vezetősége szintén elkészítette tervezetét, amit tárgyalásra átadtak a Szakszervezeti Bizottságnak.

Az SZB saját javaslataival kiegészítve küldte vissza a Kollektív Szerződést. Végül többszöri tárgyalás és egyeztetés után sikerült az intézmény vezetése és a szakszervezet által is elfogadhatónak tartott Kollektív Szerződést aláírni. Így a KKDSZ által mindig is példaértékűnek tartott OSZK Kollektív Szerződés megújult és 2000. július 1-jétől érvénybe is lépett.

Török Sára–Lukács György

Részletek a Kollektív Szerződésből

ELSŐ RÉSZ

I. Fejezet

BEVEZETŐ RENDELKEZÉSEK

1. A kollektív szerződés időbeli hatálya

- a) A szerződést határozatlan időre hozzák létre. Ezen időszakon belül a kollektív szerződést bármelyik fél 6 hónapos felmondási idővel felmondhatja, de ezt a jogát a megkötéstől számított 6 hónapon belül nem gyakorolja.
- b) A kollektív szerződés egyes fejezetei és pontjai külön is felmondhatók.
- c) A felmondás visszamenő hatállyal nem érintheti a kollektív szerződés hatálya alá tartozó dolgozók munkajogi helyzetét.
- d) A felek megállapodnak abban, hogy a felmondás írásbeli közlését követő 5 napon belül egyeztető bizottságot alakítanak a felmondás okának és körülményeinek tisztázására. A felmondás átvétele jogszerűen nem tagadható meg. A felmondást közzé kell tenni, a felekkel ismertetni kell.
- e) A felmondási idő lejártáig a KSZ rendelkezései hatályosak.

2. A kollektív szerződés munkáltatói és személyi hatálya

- a) A kollektív szerződés hatálya kiterjed a munkáltatóval közalkalmazotti jogviszonyban álló valamennyi közalkalmazottra, függetlenül attól, hogy kinevezése határozatlan vagy határozott időre szól-e, illetve hogy teljes vagy részmunkaidőben foglalkoztatják-e.
- b) A kollektív szerződés hatálya nem terjed ki az intézményben megbízással és vállalkozói szerződéssel foglalkoztatott dolgozókra.

3. Hatálybalépés időpontja

Jelen kollektív szerződés kihirdetése a munkáltatónál történő kifüggesztéssel valósul meg, szabályait a kihirdetést követő 15. naptól kell alkalmazni.

- A kollektív szerződés kifüggesztési helye:
- OSZK levelezési lista
 - Szakszervezeti Könyvtár
 - Főosztályok

4. A munkáltató és a szakszervezet megállapodnak abban, hogy a kollektív szerződés költségvetési kihatású rendelkezéseinek végrehajtását évenként a folyó évi költségvetés előkészítése során a kötelezettségvállalás függvényében a lehetőség szerint egyeztetik, értékelik és a szükséges módosításokat elvégzik.

5. A kollektív szerződés módosítása

- a) A kollektív szerződés módosítására javaslatot tehet bármely munkavállaló, munkavállalói közösség, a munkáltatói jogkör gyakorlója, illetve az érdekképviselői szervezetek, a közalkalmazotti tanács. A módosítási javaslatot bármelyik aláíróhoz be lehet nyújtani és egyidejűleg közzé kell tenni.
- b) A módosítási javaslatra érdemi választ kell adni, legkésőbb a módosítási javaslat kézhezvételétől számított 30 napon belül. Az elutasítást indokolni kell.
- c) A módosítási javaslatban foglaltak megtárgyalására mindkét fél kérésére bizottságot kell létrehozni. A kollektív szerződés módosítását előkészítő bizottság a viták lebonyolítása után értékeli a beérkezett észrevételeket, javaslatokat. A bizottság tagjai indokolással ellátott javaslatot tehetnek a felmerült észrevételek elfogadására vagy elutasítására, a tervezet szövegének módosítására.

- d) A felek vállalják: bármely aláíró felmondása esetén megvizsgálják, hogy a kollektív szerződés módosításával, vagy egyes pontjainak hatályon kívül helyezésével a kollektív szerződés hatályban tartható-e, azaz a felmondásra okot adó körülmények megszűntethetők-e.
- e) A felek törekednek arra, hogy a kollektív szerződés-tervezet azon rendelkezései tekintetében, amelyek kialakítására a megállapodás közöttük nem jött létre, az egyeztetést tovább folytatják, és megállapodás esetén a rendelkezéseket – a kollektív szerződés hatályú külön mellékletként – a kollektív szerződéshez csatolják.
- f) A módosítások hatályba lépéséről a módosítás elfogadásával egyidejűleg kell rendelkezni.

6. A kollektív szerződést és a módosításokat a dolgozókkal ismertetni kell. Az ismertetés kifüggesztéssel, megfelelő számú példány biztosításával történik.

7. A kollektív szerződést a munkáltató képviselőiben az intézmény főigazgatója; a KKDSZ képviselőiben annak titkára írják alá.

1. melléklet

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR TANULMÁNYI SZABÁLYZAT

1. Az 1997. évi CXL. törvény (kulturális törvény) hatálya alá tartozó intézmények közalkalmazotti jogviszony, illetve munkaviszony alapján, teljes munkaidőben foglalkoztatott közép- és felsőfokú végzettségű szakembereknek 7 évente **kötelező szervezett képzésben, továbbképzésben** kell részt venniük. Erre vonatkozóan az intézménynek az 1/2000. (I. 14.) NKÖM rendelet szerint kell eljárniuk.
2. A szervezett képzés formái:
 - a minisztérium által akkreditált, tanfolyam jellegű szakmai továbbképzés,
 - az Országos Szakképzési Jegyzékben szereplő, iskolarendszeren kívüli formában, kulturális területre vonatkozó szakképesítést adó képzés,

- az államilag elismert alap-, közép-, felsőfokú nyelvvizsgálóval záruló képzés,
- a felsőfokú intézmény által folytatott, oklevél kiadásával záruló, kulturális területen hasznosítható képzés, szakirányú továbbképzés, vagy tudományos fokozat megszerzésére irányuló képzés,
- a nemzetközi program, szerződés alapján szervezett, szakirányú továbbképzés.

3. Az intézmény vezetője hétéves időszakonként továbbképzési tervet állít össze, minden naptári évre beiskolázási tervet készít az érdekeltek igényeinek figyelembe vételével, azaz egyeztetve az intézményi elképzeléseket az intézmény vezető munkatársaival. A beiskolázási tervben nem szereplő személy nem tarthat igényt a szakmai továbbképzés költségeinek megtérítésére. A célszerű szervezés és az esetleges jogviták elkerülése érdekében az **intézmény oktatási irányelveket** határozza meg, és ezeket alkalmazza az éves beiskolázási tervek elkészítésénél, illetve a továbbképzési tervek összeállításánál. Ez a dokumentum rögzíti pl., hogy az adott továbbképzé-

si ciklusban egy fő hány órát kaphat nyelvtanulásra a 120 órán felül. Ez szabályozza azt, hogy az intézmény szempontjából mi számít elsődlegesnek, mi az, ami mindenképpen támogandó stb. Az intézményi oktatási irányelveket az intézmény főigazgatója határozza meg, és azt a szakszervezettel egyeztetni. Az intézmény rendelkezik középtávú munkaerő-gazdálkodási tervvel, amely kijelöli a preferált szakterületek képzési támogatását, és meghatározza a kívánatos továbbképzési formákat. (Preferenciaelvek ahhoz, hogy kit támogassunk és kit nem az adott időszakban.) Az intézmény rendelkezik a fenntartó által jóváhagyott 7 éves továbbképzési tervvel, és éves beiskolázási tervvel. Ez rögzíti, hogy a képzésre kötelezett és jogosult szakemberek mely időpontban és milyen típusú továbbképzésben vesznek részt.

4. A beiskolázási tervet minden év március 1-jéig kell elkészíteni. Ebben fel kell tüntetni az adott naptári évre és a következő évre a továbbképzésben részt vevő kulturális szakemberek munkaidő-kedvezményének, a képzés központi normatív hozzájárulás feletti költségvállalásának, az egyéb kiadások (útiköltségek, tankönyvek stb.) intézményi támogatásának adatait, a költségszámolás módját és határidőit.

A képzésben és továbbképzésben való részvétel lehetőségei

5. Tanulmányi szerződés nélkül (kötelezéssel)

A munkakör ellátásához szükséges végzettség megszerzésére a munkáltató kötelezheti a dolgozót. (Ld. 12. § 1-2. pontja.)

Tanulmányi szerződés nélkül is köteles a dolgozó megtéríteni a munkáltatónak a képzés miatt munkából távol töltött időre kifizetett átlagkeresetet és az egyéb költségtérítések összegét, ha a tanulmányait abbahagyja anélkül, hogy az oktatási intézménytől halasztásra, illetve a munkáltatótól a tanulmány abbahagyására engedélyt kapott volna.

6. Tanulmányi szerződés

- a) A munkahelyi vezető javaslata alapján az intézmény tanulmányi szerződést köt a dolgozóval, és vállalja a tanulmányok miatt kieső időre az átlagkereset fizetését (munkaidő-kedvezmény, tanulmányi szabadság, konzultációs napok).
- b) Szerződés köthető továbbá a 2. pontban szereplő képzési formákra az 1/2000. NKÖM

rendelet értelmében. A 120 óra feletti képzésben való részvétel költségvállalásáról, költségmegosztásáról az R. 11. § alapján készül megállapodás.

7. A dolgozó a szerződésben vállalja, hogy

- tanulmányi kötelezettségének eleget tesz,
- az intézmény állományában tölti el a képzés időtartamát és azt követően a tanulmányi idő felét (egész évre felfelé kerekítve),
- szerződésszegés esetében visszatéríti a tanulmányok miatt kieső időre kapott keresetet és az intézménytől kapott tanulmányi költségtámogatást.

Ha a tanulmányi szerződésben meghatározott időtartamnak egy részét nem tölti le, megtérítési kötelezettsége ezzel arányos. A munkaviszonyban töltendő idő tartamába a munkaviszony szüneteltetésének az az időtartama vehető figyelembe, amelyre a dolgozót rendes szabadság is megilleti.

8. A kötelezettségek időtartamának a számítása

- a könyvtárban eltöltendő időtartamot a tanulmányok eredményes befejezését igazoló okirat vagy az utolsó vizsga letételétől kell számítani.
- ha a dolgozó tanulmányi szerződés birtokában újabb tanulmányi szerződést köt, a vállalt tanulmányi idő tartamával a könyvtárban töltendő időtartam meghosszabbodik.

A munkáltató részéről történő felmentés esetében – a munkavégzésre vonatkozó kifogásra alapozott felmentést kivéve – az intézmény követelést nem támaszthat a dolgozóval szemben.

Visszatérítési kötelezettség alól való mentesítésre illetve részletfizetési kedvezmény engedélyezésére a főigazgató döntése alapján kerülhet sor.

9. Munkáltatói javaslat nélkül

A munkáltatói javaslat nem feltétele a továbbtanulásnak, a dolgozó anélkül is felvételt kérhet és nyerhet bármely oktatási formára. Ez esetben a jogszabály alapján járó kedvezmények megilletik a dolgozót, de nem fizetett időként, a képzés költségeit pedig maga vállalja.

10. Az OSZK szervezésében működő tanfolyamokon az intézmény dolgozói – főosztályvezetői ja-

vaslatra – megadott létszámkeret alapján vehetnek részt. Ennek további feltétele, hogy a munkavállaló több mint egy éve a Könyvtár dolgozója legyen. A tanulmányi költség az intézményt, a vizsgadíj kifizetése a dolgozót terheli.

11. Ha a továbbképzés szerződési teljesítése az érintett dolgozó hanyagsága következtében marad el, a 8. pontban foglalt következményekkel kell el-

járni. Ennek megítélése a főigazgató hatáskörébe tartozik.

A tanulmányi szerződésre vonatkozó szabályokat az Mt. 110–116. §-ai tartalmazzák.

A jelen szabályzat a kollektív szerződéssel egyidejűleg lép hatályba. Az eddig megkötött tanulmányi szerződések nem módosulnak.

Gyarpítás a Corvina Alapítvány támogatásával

A gyarpítási hitelkereten felül évek óta segítségünkre van kiemelkedő hungaricum vételénél a Corvina Alapítvány Kuratóriuma. Az elmúlt években ilyen módon tudtuk beszerezni a Régi Nyomtatványok Tára részére Ibrahim Müteferrika magyar származású török nyomdász két hiányzó művét a holland Het Oosters antikváriumtól, válogathattunk és vásárolhattunk 1998 nyarán Skultéty Csaba gyűjteményének a Műgyűjtő Magyarok sorozatban felkínált anyagából, akkor, amikor a könyvtár anyagi nehézségei semmiféle vételt nem tettek lehetővé.

A személyi változások következtében megújult Kuratórium újra jelentős vételeket tett lehetővé az idei évben. A Zeneműtár a nemrég elhunyt kiváló zeneszerző, Bozay Attila hagyatékából elsősorban a még publikálatlan műveket kívánta megvásárolni. A millenniumi operapályázat díjnyertes szerzőjének életműve markánsan emelkedik ki a XX. század Bartók utáni zeneszerzői terméséből. Az Alapítvány támogatásával a Zeneműtárba került Bozay Attila Csongor és Tünde című operájának szerzői kézírata, Séta meseországban című táncjátékának valamint hús fiatalkori művének autográf kézírata is.

Jelentős anyaggal bővült a Kézirattár reformkori és emigrációs anyaga egy ötven tételből álló kézirat-együttes megvételével. Az összefüggő, családi kézben megőrzött levelek 1840 és 1869 között keletkeztek. A 48-as emigránsok levelei az egyik legrégebb felső-magyarországi főnemesi család, a Mednyánszky-család tagjához, báró Mednyánszky Sándorhoz szólnak. M. Sándor Aulich második hadtestében vett részt a téli és tavaszi hadjáratban, majd

Komáromban volt zászlóaljparancsnok. A kapituláció után Londonban élt, később csatlakozott a Klapka-légióhoz, majd Kossuth közelében élt Torinóban. A levélírók között szerepel Horváth Mihály, Szemere Miklós, Rónay Jácint, Vukovich Sebő, Türr István, Ihász Dániel és Kossuth Ferenc neve is.

A harmadik támogatott vétel a Színháztörténeti Tár anyagát gazdagította XX. századi díszlet- és jelmeztervekkel. Reprezentatív válogatást gyűjtött össze a tár vezetője a mai középgeneráció terveiből. Sikertől vásároltunk Antal Csaba Jászai Mari-díjas művész hazai és külföldi díszletterveiből. Antal Csaba a mai középgeneráció egyik legismertebb tervezője, a Kátona József Színház díszlettervezője, a Színházművészeti akadémia tanára. Gyűjteményünkben eddig egy terve sem szerepelt.

Ambrus Mária és Szőke Szabolcs díszlettervei mellett Benedek Mária díszlet- és jelmeztervezőnő több mint háromszáz jelmezterv-együtteséből kétszáz lapot vásároltunk meg az előadásokról készült színes fényképekkel együtt. A művésznő válogatása a legjelentősebb előadások anyagát tartalmazza, Zsótér Sándorral és Kovalik Balázssal közös munkákat, amelyek közül több produkció kritikusi elismerésben részesült. A további több mint száz lapot a tervezőnő ajándékként adta a Nemzeti Könyvtárnak.

Ezúton is köszönjük a Corvina Alapítvány Kuratóriumának támogatását, amivel lehetővé vált ezeknek a kiemelkedő anyagoknak a megvétele. Köszönjük, hogy a tári kereteket meghaladó nagyságrendű lehetőségekkel élni tudtunk.

Tóth Józsefné

KIÁLLÍTÁS

Kiállítás az egyházak, felekezetek, vallási közösségek és alapítványok 1995–2000 közötti sajtójából

A közeljövőben nyílik meg a VII. szinten, a katalógusteremben az a kiállítás, amely ízelítőt ad az utóbbi öt esztendő rendkívül színes egyházi tárgyú időszak kiadványainak palettájából.

A kiállítás anyagát Dallos Eszter gyűjtötte és állította össze, a Hírlapcsoport tagjainak segítségével, a kiállítás plakátját pedig Renkecz Anita készítette.

A könyvtárban nem ez az első ilyen témájú tárlat,

hiszen az Országos Református Kiállítás keretén belül már 1934 őszén az OSZK Hírlaposztálya is kiállította folyóirat-gyűjteményének egy részét. Ebből az alkalomból elkészült a folyóirat-gyűjtemény protestáns anyagának listája is, mely 1935-ben a szükséges anyagiak hiányában nem jelenhetett meg. A jegyzék, bár nem volt teljes, 365 címet tartalmazott, (csak a

protestáns lapok!) egyaránt bemutatva az itthon és külföldön megjelent lapokat is.

A több mint négy évtizednyi szünet után az egyházi hírlapirodalom az utóbbi években ismét feléledt és megélénkült, mutatja ezt mostani kiállítás és a hozzá kapcsolódóan elkészült jegyzék is.

E témában az anyaggyűjtés már 1996-ban megkezdődött, melyet elsősorban a rendszerváltás után nagy mértékben fellendülő egyházi lapkiadás inspirált. A lapok gyűjtését sokban segítette a Periodikafeldolgozó Osztály Érkeztetési Csoportja is, akik az egyházi lapok fölös példányait nem dobták el, hanem a Hírlapcsoport rendelkezésére bocsátották, amiért külön köszönet illeti őket.

Ezek alapján már 1998-ban használatba került egy olyan tájékoztatói segédlet, mely azokat az 1996-ban és 1997-ben Magyarországon megjelent lapokat tartalmazta, melyre az olvasók részéről már akkor is igény mutatkozott. Tapasztalatok szerint az olvasók sokkal szívesebben veszik kézbe az ő igényeikhez idomuló „kész anyagot”, melynek segítségével a számukra bonyolultnak tűnő adatbázisok, katalógusok használatát kiküszöbölhetik. Ezért a segédlet az elkövetkező két évben tovább fejlődött és gyarapodott, majd a külföldön megjelenő magyar nyelvű lapokkal is kiegészült. A gyűjtésnél egyetlen szempont érvényesült: felekezetre való tekintet nélkül bemutatni és egybegyűjteni a vallási vonatkozású lapokat. Így például helyet kapott a jegyzékben a Csend Hangja Egyház „Lélek és tudomány” című kiadványa, a Bhaktivedanta Kulturális és Tudományos Intézet lapja, a „Tattva” és az Arany Rózsakereszt vallásközösség „Pentagram”-ja is. Emellett még fontos kiemelni, hogy a gyűjteményt gazdagítják olyan kis plébániák kiadványai, melyek más könyvtárakban nem találhatók meg.

Természetesen ezt a jegyzéket sem tekinthetjük teljesnek, mégis mára már olyan mennyiségű anyag gyűlt össze, közte sok ismeretlen, érdekes lappal, hogy azokból válogatva ez az impozáns kiállítás létrejöhetett.

A tárlókba kihelyezett anyag hat tematikus csoportra bontva tekinthető meg. Az első három vitrin-

ben válogatás látható majd a katolikus, a református és az evangélikus lapokból, ezt követi a külföldön megjelenő magyar nyelvű sajtó néhány tagja, köztük például egy Portugáliában megjelenő folyóirat számai is láthatók lesznek, majd a zsidó kiadványok és végül a szabadegyházak, vallási közösségek, alapítványok sajtójának egyes darabjai.

A kiállítás mellett megtekinthető lesz a már említett tájékoztatási segédlet két példánya is, amely *Az egyházak, felekezetek, vallási közösségek és alapítványok magyar nyelvű sajtójának jegyzéke 1995–2000* címmel, az **IKB Magyar Periodika Adatbázisban** valamint az **NPA Adatbázisban** feldolgozott adatok alapján készült. A jegyzék 57 oldalon, a címek betűrendjében tartalmazza a lapokat, összesen 448 tételt, képet adva az adott időszakban még élő, valamint az akkor induló, Magyarországon és a határon túl, magyar nyelven megjelent egyházi sajtóról. A jegyzék 176 Budapesten megjelenő lapot regisztrál, ezt számban messze elmaradva követik a vidéki nagyvárosok, mint Debrecen 17 kiadvánnyal, Szeged 12, Pécs 11, majd Miskolc és Eger 6-6 kiadvánnyal, Veszprém és Pannonhalma pedig 4-4 kiadvánnyal.

Az előzők mellett még 60 határon túl megjelenő magyar nyelvű időszaki kiadványt tartalmaz, nem csak a környező országokból, mint Jugoszláviából, Romániából, Ukrajnából, Szlovákiából és Ausztriá-

ból, de találhatunk benne Németországban, Svédországban, az USA-ban, Kanadában, Svájcban, Portugáliában sőt Argentínában és Venezuelában magyar nyelven kiadott egyházi lapokat is. A külföldön megjelenő lapok között a legnagyobb számban a Kolozsváron megjelenőkkel találkozhatunk (12 db).

A felsorolást a mutatók követik, elsőként az egyházak, felekezetek, vallási közösségek és alapítványok névmutatója, amely összesen 439 nevet tartalmaz, ezt követi a helységnévmutató, végül a főszerkesztők, szerkesztők névmutatója. Mivel ilyen segédeszközökre más területeken is szükség lenne: sokan keresnek például megyei-, önkormányzati lapokat, gyermeklapokat, diáklapokat, (csak ebben a jegyzékben 37 olyan ifjúsági, diáklap, iskolai, főiskolai vagy egyetemi lap található, amely valamilyen módon a valláshoz kapcsolódik), ezért a munkának mindenképp ebben az irányban kell tovább folytatódnia, melyből később hasonló kiállítások is készülhetnek, amelyekhez a témát vagy a megvalósítást illetően a csoport minden ötletet szívesen fogad.

Farkas Viktória

Felhasznált irodalom:

Joó Tibor: A magyar protestáns időszaki sajtó. *Protestáns Szemle* 1935. 144–146.p.

NYUGDÍJASAINKRÓL

Beszélgetés Németh Máriával, az Országos Széchényi Könyvtár nyugalmazott tudományos titkárával

– Kedves Mária! Hosszú évtizedeket töltöttél el könyvtárosként, hogyan választottad ezt a szakmát, s hogyan indult a könyvtárosi pályád?

– Az, hogy könyvtáros lettem a véletlen múlt. Pontosabban a háborún és az azt követő években kialakult helyzetben.

A háború kitérésekor váltam egyetemi polgárrá. Negyedéves korom végén – hogy legalább egy diplomám legyen – megszereztem az akkori egyetemi doktori fokozatot. Hála apámtól örökölt nyugodt természetemnek

és idejében összegyűjtött gyertya- és cipőpaszta-készletemnek (utóbbiból megfelelő zsinórral remek mécsesst lehetett készíteni) a bombázások idejét is tanulásra tudtam fordítani, így a külső körülmények nem befolyásolták felkészülésemet. De a következő ötödik évben magyar–német szakos tanári diplomámat is megszereztem, mégpedig úgy, hogy délelőttjeimet az Andrássy úti gimnáziumban töltöttem, délutánjaimon pedig a Műegyetemi Könyvtár olvasótermi felügyelőjeként dolgoztam. Hála a fegyelmezett diákoknak és a

kiváló altiszti gárdának az ott eltöltött idő alatt, no meg az egyre gyakoribb pincei tartózkodás idején a filozófiai és pedagógiai vizsgára is kellően felkészültem, így jó eredménnyel zártam le életemnek ezt a szakaszát.

Mindennek, de – ezt szerényen el kell ismerjem – kiemelkedően jól sikerült próbatanításomnak köszönhetően a nevezett iskola azonnal felajánlott egy tanári állást számomra. Mivel nyilas minisztertől nem akartam kinevezést kapni, erről lemondtam.

Ezután nehéz idők következtek, a hogyan tovább kérdése csak a létfenntartásra korlátozódott.

1948-ban viszont váratlanul a Műegyetemi Könyvtár hívott meg katalogizálónak. Gondolkodás nélkül kaptam a lehetőségen és így lettem könyvtáros.

Furcsa, de el kell mondjam, hogy én nagy könyvtárban egyetemi éveim alatt nem jártam. Számomra – egy évfolyamtársammal együtt – nyitva állt az Eötvös Kollégium csodálatos szabadpolcos könyvtárának kapuja, ott mindent megtaláltam ami számomra kellett, kivéve a disszertációhoz szükséges hírlapokat. Így jutottam el az OSZK Hírlaptárába, ahol barátságosan fogadtak, a környezet is lehangoló volt, de a raktári munkatársak lelkesen teljesítették minden kérésemet. Nagyon elszégyelltem magam, amikor kb. tíz éve megtudtam, hogy éppen az „anyagmenekítés” idejét töltöttem ott, akkor szállították le a védelemre szoruló hírlapokat a pincébe, de arra az egyre, amiből dolgoztam, csak később kerítettek sort.

A Műegyetemi Könyvtárból csak a beiratkozási részleget, az olvasótermet, és a pincét ismertem meg, tehát a belső könyvtári munkáról fogalmam sem volt.

Könyvtári képzettséget azonban szereztem. Az OSZK egyik 5-6 hónapos tanfolyamán vettem részt, ahol kitűnő könyvtárosok: Fitz József, Goriupp Alisz, Kőhalmi Béla, Veredy Gyula vezettek be a könyvtáros tudományokba.

1950-ben az Akadémiai Könyvtár keresett fiatal könyvtárosokat. Miután a műszaki könyvek nem érdekeltek, volt évfolyamtársaim rábeszélésére én is jelentkeztem, mégpedig azt kérve, hogy különgyűjteményi részlegre kerülhessek (Horváth Jánosnak a Mátyás király korának irodalmáról szóló csodálatos előadásai oda vonzottak volna). Két felelős ígélet között a padlóra estem, átmenetelem után egy hónappal a katalogizáló csoport vezetői helyén váltam „nélkülözhetetlenné”. Igaz, hogy csodálatos könyvekkel találkoztam, olyan ismereteket szereztem a dokumentumfajták típusaira és kezelési módjára vonatkozóan, amilyennel a hazai könyvtárosok még nem rendelkeztek. Később megbí-

zást kaptam az önálló folyóiratrésztleg kialakítására. Abban a munkában nagy örömet leltem. Kis olvasótermünkben több nagy tudóssal is megismerkedtem. Meleg barátságot kötöttem a világhírű matematikussal, Fejér Lipóttal, Lipi bácsival, aki mindig meglátogatott, ha az épületben járt. Bölcs öregember volt, aki átfogó világgéppel rendelkezett. Apám mellett ő volt az, aki leginkább hozzájárult életem kialakításához. A vele töltött órákat persze le kellett dolgozni, de megérte.

– *Hogyan kerültél kapcsolatba a Széchényi Könyvtárral? Milyen feladat hozott az OSZK-ba?*

– Az 1950-es évek végén az Akadémia Könyvtartudományi Bizottsága, Kőhalmi Bélával és Mezey Lászlóval az élén mindent elkövetett az 1924-ben létrehozott, majd kerülő úton ekkorra az OSZK-ba telepített központi katalógusok rendbehozatalára és megfelelő működtetésére. Felmerült egy nyomtatásban kiadásra kerülő ún. lelőhely-bibliográfia létrehozásának szükségessége is, amely az országban fellelhető külföldi folyóiratok adatait tartalmazta volna. E munka előkészítésére Dezsényi Béla vezetésével egy szűk körű bizottság jött létre, amelyben az Akadémiai Könyvtárat én képviseltem. Ekkor kezdtem a központi katalógusok kérdésével foglalkozni. Erről szóló írásaim egyike akadémiai jutalomban részesült, így figyelt fel rám a minisztérium Könyvtárügyi osztályának vezetője, aki az akadémiai terveket lelkesen támogatta és mindenképpen át akart helyezni engem az abban az évtizedben nem éppen rokonszenves képet mutató OSZK-ba. Hosszas huzavona, kellemetlen tárgyalások előzték meg átjöveteletem. „Ügy” lett belőlem, ami azal végződött, hogy 1960 májusában átjöttem a nemzeti könyvtárba. A munka érdekelt, a feladatok nőttek (ekkor került sor az Országos Gyarapodási Jegyzékek közreadására), jó eredményeket értünk el.

– *Milyen fontosabb szakmai területeken dolgoztál a későbbiekben? Hogyan kerültél a Hírlaptár élére?*

– Váratlanul ért kb. két év elmúltával Jóború Magda főigazgató azon közlése, hogy a Hírlaptár vezetésével bíz meg. (Felsőbb határozat értelmében azokat a főosztályvezetőket, akik egyben osztályvezetőként is működtek fel kellett menteni utóbbi funkciójukból, és miután ez Dezsényi Bélát is érintette, a Hírlaptár vezető nélkül maradt.) Én lettem az egyetlen „szakember”, akire ezt a részleget rábízhatta. Mondtam ugyan, hogy én minden modern kiadványfajtához értek a hírlapokat kivéve, de válaszul csak áthelyezésem időpontját közölte. Ha ló nincs, a számár is jó gondoltam magamban és a főigazgatói döntést fe-

gyelmezten közöltem osztályom tagjaival. Szomorúan váltunk el egymástól.

A hírlaptáriak – úgy érzem – vegyes érzelmekkel fogadtak, hiszen legtöbbjük hosszú éveken, sőt évtizedeken át dolgozott együtt kiváló főnökükkel. Programelőadásom a vezetőség tetszését elnyerte ugyan, de előre tudtam, hogy egyszerűbb egy tervet tetszetősen tálalva előadni, mint megvalósítani. Szerencsére megkaptam helyettesnek a könyvtár Laci bácsiját, dr. Farkas Lászlót és így könnyebbedett helyzetem. Azzal a feszültséggel is szembe kellett nézmem, amiről a főigazgató már első megbeszélésünk alkalmával tájékoztatott: a Hírlaptár feloszlításának tervével, az odakerülésem előtt már jóváhagyást nyert határozatról. Ezt még én is nehezen tudtam tudomásul venni, hát még a régi dolgozók. Miután erre még ottlétemkor sor került, nagyon nehéz heteket és hónapokat éltem át.

– *Milyen élményt jelentett a tudományos titkári feladatkör? Milyen feladatokat jelentett a kutatómunka és a kiadói tevékenység szervezése ebben az időszakban az OSZK-ban?*

– Azt, hogy a Hírlapfeldolgozás élén maradjak nem vállaltam el, így sorsom bizonytalanná vált. Szerencsémre az Igazgatási osztály akkori vezetője, Somkuti Gabriella éppen akkor készített egy feljegyzést arról, hogy Dezsényi Béla nyugdíjba vonulása után nincs aki az ő feladatait ellátná. Így váltam én rövid időn belül tudományos titkárrá, és ebben a beosztásban dolgoztam nyugdíjazásomig.

Ez volt hivatali életem betetőzése, tizenkét legszebb éve, a testreszabott munkakör, amelyben a rám háruló feladatokat – azt hiszem – közmegelegedésre tudtam megoldani.

Az első magyarországi IFLA-kongresszus szervezése (természetesen mások segítségével), az OSZK képes ismertetőjének szerkesztése, az Évkönyv szerkesztése egy magas szintű szerkesztőbizottság közreműködésével, részvétel az OSZK Híradó szerkesztésében, az Ifjúsági Bizottságban való munka, a Nyelvpótlék Bizottság vezetése, tanfolyamok szervezése (a KMK nagyon szíves segítségével), a fiatal kutatók „felfedezése” és támogatása mind olyan feladatok voltak, amelyeket teljes szívvel és odaadással tudtam ellátni. Örültem minden kiadvány megjelenésének, még a régi nyomdászati rejtelmeket is elsajátítottam, hogy munkámmal az addigra már nagyon megszeretett Széchényi Könyvtár hírnevét öregbítsem. Ellenőriztem a kutatónapokat, átnéztem azok eredményeit (e területeken szigorú voltam), szóval úgy érzem, hogy mindent megtettem, amit megtehettem.

– *Az évek során milyen területeken publikáltál, hogyan került sor a hungarika adattár összeállítására és megjelentetésére?*

– Publikációim? Még nem vettem számba őket. Rendszerint arról írtam, ami munkámmal összefüggött, vagy könyvtártörténeti vonatkozású. Könyvtártörténettel először még az Akadémiai Könyvtárban Berlász Jenővel társszerzőségben kezdtem el foglalkozni, aztán jöttek a központi katalógus, az állományvédelem, mikrofilmezés, az OSZK-történeti tanulmányok. Hírlaptári koromban készült el a talán leghasznosabb, a nyugati országokban megjelent magyar (vegyes nyelvű) periodikumok felkutatása a Zárolt kiadványok Tára anyagának átnézésével és minden elérhető forrás (akár egy hirdetés, egy utalás) feldolgozásával. Mindent felvettem, hogy a beszerzésüket megkönnyítsem, hogy a kutatók munkáját segítsem addig is, amíg egy teljesebb, pontosabb kimutatást hozhatok létre. Nagyon sokan örültek a kiadvány megjelenésének, amelyet viszont a felettes hatóságok valamelyike zároltnak nyilvánított. Mint kiderült, az volt a kifogás ellene, hogy ahol a kiadó címét tudtam – ott azt közöltem. Így az ismeretlen felsőbb hatóság szerint a diszszidálni kívánóknak állítottam össze egy olyan címjegyzéket, amelynek segítségével a nyugati világ bármely tájára is érkezett a hazáját elhagyó magyar megtudhatta honnan kaphat segítséget ottani léte megalapozásához. Hogy régi jó barátaim, Czine Mihály, Lőrincze Lajos és mások is, akik igen hasznosnak ítélték ezt a művet, érték-e el a zároltság feloldását, azt nem tudom, de erre egy-két éven belül sor került, a kis könyv pedig az utolsó példányig elfogyott.

– *Min dolgozol most?*

– Hogy most min dolgozom? A könyvtár 1918 és 2000 közötti történetén. Szép feladat lenne ezt elfogadhatóan megoldani, és törekszem is rá, csak olyan nehézségekkel szembesülök, amelyekre nem számítottam. A 20. század történelmi eseményei tragikus gyakorlati szakították meg a működés folyamatosságát és ezt nem könnyű áthidalni. Ugyanakkor az a küzdelem, amelyet a legreménytelenebb helyzetekben is folytattak a vezetők és munkatársaik, az érdekelt hatóságok, intézmények a nemzeti könyvtár fennmaradásáért és alapfeladatai ellátásáért, olyan tisztelettel tölt el, amely – kisebb megtorpanások után – erőt ad e munka elvégzéséhez.

– *Köszönjük a beszélgetést, jó egészséget és jó munkát kívánunk!*

Riporter: Kovács Ilona

Beszélgetés Rosta Lajosnéval

– *Kedves Erzsike, mivel az OSZK újabb dolgozói már nem ismerik személyesen, részben azért, mert nem a főépületben volt a munkahelye, ezért arra kérem, beszéljen a Széchényi Könyvtárban töltött éveiről, tevékenységéről.*

– 1974-ben kerültem az OSZK-ba, akkor még a „Sokszorosító üzem” élére mint csoportvezető, az V. ker., Guszev u. 1. számba. Előzőleg hosszú éveket dolgoztam nyomdában és hasonló munkaterületen, elsősorban azt a feladatot kaptam, hogy a régi módszereket átdolgozva (akkor még „tepsibe” tették a katalóguskartonokat „zsindelezve” és úgy sokszorosították), segítsen a korszerűbb megoldásokkal a feladatokat elvégezni. Néhány hónap múlva ez a munkakör a Könyvkötészet vezetésével is kibővült. A nehéz anyagi körülmények nem tették lehetővé, hogy korszerűbb technológiára térjünk át, beruházási lehetőségünk nem volt, hosszú évek kellettek ahhoz, hogy minőségileg lépni lehessen.

A gyökeres változtatáshoz, a különböző szerkesztőségek: MNB, MFR, KMK, Kiadványi Osztály stb. vezetői, munkatársai rendkívüli segítséget jelentettek együttműködésükkel, tenniakarásukkal. Nincs a Könyvtárnak olyan osztálya, részlege, akinek ne dolgoztunk volna, igyekeztem segítségére lenni én is a munkatársaknak.

Évek alatt sikerült csak megoldani például, hogy a lemezek fotózásában Agfa-eljárással megfelelő minőséget tudtunk elérni, képek fotózásával, szedőírógépek, később pedig a számítógépek beszerzésével nyomdává fejlődtünk. Gyakorlatilag minden nyomdai feladatnak eleget tudtunk tenni sőt túlórában külső megrendeléseket is vállaltunk, ezzel jelentősen csökkentve a kiadványi költségeket.

Nagyszerű kollektívával dolgozhattam akkor már, mint osztályvezető. Lassan kinőttük a Guszev utcai kis üzem helyiségeit – különben is a belvárosból minden üzemnek ki kellett az akkori rendeleteknek megfelelően költözni –, a Könyvkötészet felköltözhetett a Várba, ott a Hírlapkötészeti csoporttal együtt egy új osztály létesült, a nyomda pedig a Váci útra költözött, ahol korszerű körülmények között lehetett már dolgozni.

A nyomdaüzem építését, műszaki átvételét és az átköltöztetéseket még végigkísértem, de 1988 júniusában nyugdíjba mentem.

Nyugdíjasként rövid ideig férjemmel könyvet árusítottunk az OSZK bejáratánál, férjem halálát követően ismét visszamentem a nyomdába 4–6 órás el-

foglaltsággal műszaki szerkesztést, fotómunkát és nyomást végezni 1999-ig.

25 évet tölthettem az OSZK „falai” között, bár a nyomdaüzem megszűnt, kellemes emlékeim maradnak aktív koromból.

– *Hallhatnánk valamit korábbi munkahelyeiről is?*

– 16 éves korom óta dolgozom nyomdában, ill. nyomdai vonalon. Esti tagozaton végeztem tanulmányaimat: ipari tagozatos közgazdasági technikus minősítést szereztem, majd a Kereskedelmi Kamaránál kétéves felsőfokú propaganda tanfolyamon ismerkedtem meg a műszaki szerkesztés elméleti kérdéseivel. Közben családot alapítottam, 2 gyermekem van.

A Kultúra Külkereskedelmi Vállalatnál 13 évig nyomdai előkészítést, szedési munkákat, prospektustervezést, képszerkesztést, külső nyomdánál lévő munkák ügyintézését, s egyben egy kis nyomda vezetését végeztem.

– *Mióta foglalkozik festéssel, kik voltak a mesteri?*

– Mindig szerettem rajzolni, festeni. Családi körülményeim és a háború nem tette lehetővé, hogy célkitűzéseimet megvalósíthassam. Két gyermekem születése után otthon dolgozóként nyolc festettem darabérben (éhbérért) 4 éven keresztül; csak a technikát lestem el, nem tanultam rajzolni. Persze ebből nem lehet megélni, újból állásba mentem – nyomdai vonalra –, csak a gyermekeimnek rajzoltam tovább állat- és mesefigurákat. Mikor nyugdíjba mentem, férjem rábeszélésére iratkoztam be egy képzőművész körbe, amelynek 1988 óta vagyok a tagja, mesterem *Buna Konstantin festőművész-tanár.*

Rosta Lajosné festés közben

– *Mikor és hol voltak kiállításai?*

– Önálló kiállításaim: 1993-ban Rózsa Művelődési Ház, Budapest; 1994-ben Kondor Béla Községi Ház, Budapest; 1995-ben Rózsa Művelődési Ház, Budapest; 1996-ban Vízöntő klub, Budapest; 1998-ban Zebegényi Városi Könyvtár, Zebegény; 1998-ban Vasas Szakszervezeti Szövetség Művészetek Háza.

Most a napokban zsűrizték le 44 darabból álló festménykollekciónkat, melyet novemberben mutatnak be igen rangos helyen: Budapesten, a Hélics Thermal Hotel halljában.

A fentiekben kívül több mint száz csoportos kiállításon vettem részt.

– *Milyen visszhangja volt kiállításainak?*

– Nagyon sok új barátot szereztem ez alatt a 13 év alatt. Barátaim, tanárom, családtagjaim, ismerőseim velem együtt izgulnak, örülnek, drukkolnak, dicsérnek egy-egy kiállítás alkalmából, OSZK-ás kollégáim pedig több alkalommal hírt adtak a Könyvtár folyóirataiban az „új működéséről”, melyeket ezúton is nagyon köszönök mindenkinek. Az évek során „begyűjtöttem” sok-sok elismerő oklevelet, a Pro Cultura országos kiállításán egy első helyezést, a Szövetkezetek Országos kiállításán egy 3. helyezést és Cserépfalun – országos kiállítás alkalmából – egy különdíjat és oklevelet.

– *A Vasas Szakszervezet újságjában olvastam, hogy a művészeti táborok újságjának szerkesztője 10 éve. Hallhatnánk erről is valamit?*

– Mesterem jóvoltából 1991 óta részt veszek a Vasas Szakszervezet nyári alkotótáborában, nagy élmény számomra 25–30 művésszel együtt alkotni, tőlük tanulni 2 héten keresztül. Az alkotótáboroknak saját újságja van, amely a tábor életét, eseményeit, grafikáit, festményeit mutatja be. Az csak természetes, hogy azonnal bekapcsolódtam ebbe a munkába, amikor láttam, hogy a műszaki szerkesztésben nem volt rajtam kívül járatos személy. 1-2 év után már nemcsak a műszaki szerkesztést végeztem el, hanem „a” szerkesztésbe is bevontak, illetve az újság tervezését is el kellett végezni.

Az újságcímek helységenként változnak: 1991 és 1992-ben: GÖMÖRI MŰHELY, Gömörszőlős;

Öregmalom (Lókkút)

1992: ERDÉLYBEN JÁRTUNK. 1993 és 1994-ben: FESTŐKARÁM, Ózd; 1995-ben: SZÚNYOG PANZIÓ, Győr; 1996, 1997, 1998 és 1999-ben FESTŐDE A ZENEDÉBEN, Esztergom; 2000-ben FESTŐK CSOBÁNKÁN, Csobánka.

– *További terveiről hallhatnánk valamit?*

– Említettem már, hogy 1988 óta tagja vagyok egy körnek: a Kondor Béla Községi Ház Képzőművészeti Körének. Itt gyakorta újabb és újabb rajz- és festési technikákkal foglalkozom. Az utóbbi időben a tájak festésével foglalkoztam, hiszen a látvány, a téma kimeríthetetlen! Két éve vásárolt a Községi Ház egy kemencét, így azóta a tűzzománccal ismerkedem, és persze nem hagyom abba a festést sem. meghallgatom tanárom korrigálásait, tanácsait, de belekóstolok időnként a modern festészeti kifejezések területére is. Közben sokat olvasok, kiállításokra járok, képezem magam. (És persze állandóan csiszolom a csorbáimat! Nagyon nagy a lemaradás!)

Szót kell ejtenem még arról, hogy áldozatkész családom segítségével nem juthattam volna ide, hogy hét önálló kiállítást hozzak létre, az életem így teljes, örömteli, kell mindenkinek valami cél.

Köszönöm az érdeklődést, s minden régi és új kollégának kívánok jó egészséget és azt, hogy munkahelyükön meglehetősen és teljes értékűnek érezve magukat végezhessék feladataikat.

– *Köszönöm a beszélgetést!*

Riporter: Batári Gyula

MÚLTUNK, ÖRÖKSÉGÜNK

Illyés Gyula vallomása olvasmányairól

Illyés Gyula (1902–1983) író, költő, műfordító itt közölte vallomását az „Írók könyvek közt. Kortárs magyar írók vallomásai olvasmányokról” című összeállítás szerkesztőjének a következő kérdésére írta: „Egy könyvet szerkesztek, melyben írók, költők és a könyv kapcsolatát szándékozom bemutatni. Nagyon kérem szíves nyilatkozatát a legkedvesebb olvasmányairól és arról, mely művek: irodalmiak, esetleg képzőművészeti, zeneiek vagy egyéb alkotások hatottak életségére.”

Íme Illyés Gyula nyilatkozata:

„Legyen szabad erre az oly jellegzetesen írószakmai kérdésre előszóval válaszolnom. A tollnál azért is érzem megfelelőbb eszköznek ezt a hangfelvevőt, mert hisz most nem is az író, hanem az olvasó beszél.

Kik vagyunk, mik vagyunk, ennél nincs rejtelmesebb kérdés és felelet. Testünket az anatómia már meg tudja mutatni nekünk. De, hogy lelkünk miből van összetéve, az ennél sokkal bonyolultabb. Mindnyájan már kora gyerekségünkől fogva, rengeteg hatást kapunk. Az író csak látszólag kap többet. Csak azért látszólag, mert ő erről számot ad. Ha visszanezdek arra, mint író, hogy kitől kaptam, kiktől kaptam igazi nagy hatásokat, akkor vissza kell tekintenem természetesen a lehető legtávolabbi gyermekkorba. Mesét én a szülői háznál nem hallottam. Meséket a házon kívül hallottam, mikor ki-kimentem a ház végére: szinte első forrásból, első hiteles szájából hallottam ezeket. A pusztán a mese még teljes erejével élt. Ezeknek az értelme mindig az volt, hogy a szégyenség, az igazság valamiképp mindig tud győzni a rettentő zord valóságon. Ezt később én magam is nagy kedvvel dolgoztam át, dolgoztam föl szinte, a »77 magyar népmese« című könyvemben.

De még érdekesebb volt, hogy az a vidék, ahonnan származom, véletlenül a népdalnak is valóságos mesefeldje. Bartók gyűjteményeit ha az ember átnézi, hát legalább 400 népdal alatt látja, az »eredete: Iregpuszta« szót. Felsőireg vagy Iregszemcse. Ireg, illetőleg a mi tájunk kiejtése szerint Ürög – az Iregtet valahogy »úriasították«, ü helyett is ő helyett is i-t mond az ember, hogyha műveltebbnek érzi magát.

Egyszóval Ürögön szedte össze Bartók a legszebb népdalait. Ez az Ürög Ozorától, az én nagyszüleimnek, a családomnak a falujától összesen 9 kilométerre van, és így még a szövegekben is, még Bartók szövegében is van egy dal, amely így kezdődik: »Nem messze van ide Ozora«. Tehát közvetlenül is kaptam igen sok olyan hatást a nép művészetéből, ami egész életemben, azt hiszem, nagyon nagy nyomot hagyott. Érdekes azonban, hogy noha anyai nagyszüleim teljesen a hitetlenség, a tökéletes fölvilágosodás szellemében neveltek, apámnak az anyja annál bigottabb vallásos volt. Szintén pusztán élt, igen módos juhászszámadónak a feleségeként. Elég gyakran átvittek és ott is tartottak az apámnak anyjánál, és – mivel a család azt hitte, hogy én elveszíthetem a lelkemet ebben a felvilágosult, református nevelésben – majdnem vallási leckék alá fogtak, és megismertettek a katolikus vallásnak a rituáléjával. Öregasszonyok gyűltek össze nagyanyám sötét konyhájában, s hogy megtakarítsák a petróleumot, meg sem gyújtották a lámpát. Őszi és téli esteken órászámra hat-hét asszony ott gubbasztott. Kukoricát morzsolgattak, vagy olyan munkát végeztek, amit ülve és sötétben is lehet csinálni. Mivel a templom igen messze volt, ezek a hitre szomjas öregasszonyok éppen templomba nem tudtak elmenni, hát ott maguk között mondták el a litániákat. Ültek az öregasszonyok, és egyikük monoton hangon – majdnem mint a *Kalevalának* az elmondója – mondott ilyeneket: »Titkos értelmű rózsza, Dávidnak tornya, tiszteletes edény, elefántcsontból való torony, Mária, arany ház.«

Minden ilyen szöveg után kórusban mondták: Könyörögi érettünk. Később, amikor már magam is kezdtem kutatni a versírásnak a törvényeit, azt véltem felfedezni, hogy ez a fősorolás, a jóval később írt verseimben is sokszor fölmerül. Tehát egy igen érdekes hatásra tudok itt visszaillesztani. A »*Nem volt elég*« című versem ezen a fajta ritmuson épült. Igen különös módon itt, a pusztán jutott a kezembe az első műköltészeti anyag, amelyre emlékszem. Fazekas Mihály: *Lúdas Matyi* című remekműve volt. Mint tudjuk, ez hexameterben van írva. Folyamatosan volt kinyomva benne a szöveg, és én magam nem tudtam

akkor, hogy verset olvasok ebben a primitív ponyva-füzetben. Csak később, amikor már mint versértő vettem kezembe a Lúdas Matyit, akkor villant föl bennem, hisz ezt én ismerem, és akkor tudtam igazán bámulni Fazekas Mihálynak a nagyságát, hogy oly tökéletesen kezelte a XIX. század elején már a hexametert, hogy azt egy parasztember, egy vidéki egyszerű gyerek is tökéletesen élvezni tudta.

Nyilván itt, a pusztán találkoztam már Petőfivel is. Az ő verseit olyan természetesen azonosítottam a népdalokkal, hogy eszembe sem jutott, hogy ezeket egy ember írta. Elég pontosan tudom ellenőrizni a hatásokat, amik értek, mert életem úgy alakult, hogy már kora ifjúságomtól fogva sokszor kellett helyet változtatnom. Tizennegyedik életévemben a gimnáziumi tanév elején, a magyar irodalom tanára – megnyerő hangú és arcú szőke fiatalember – néhány szóval elmagyarázta, mi is a *Toldi*. Világos, okos hangsúlyozással felolvasott, s azon elevenen, csaknem megrendülve, az értékek részletezését szinte ujjongva hallgattam. Egy világ tárult ki eléem. Leckéül azt kaptuk, hogy tanuljunk meg betéve két szakaszt, s olvassuk el az egész első éneket. A könyv nekem még nem volt meg. Kölcsönkértem a szomszédomtól, s már ott, az iskolában, az óráközökben nekikezdtém. Olyan boldogságban volt részem, illetve az előbbi boldogság akkorára növekedett, hogy ezt a szellemi élvezetet én a testrészeimben is éreztem. Arcom tüzelt, tudóm s szívem gyorsabban működött. A következő órák alatt is ezt olvastam. A könyvet a pad alatt a térdemre állítottam, és egyenes derékkal, hogy észre ne vegyenek, nagy távolságról szívtam magamba a betűket. Mint amikor a mámorosságig rablóbanduroztunk, ez a fajta gyönyör szállt meg. Hazafelé mentemben is olvastam, neki-neki ütődve a lámpaoszlopoknak. Elolvastam az egész költeményt. Amikor befejeztem, hazaérve az a félreérthetetlen véleményem volt: más vagyok. Mintha valaki ellenállhatatlan érvék végtelen sorozatával meggyőzött volna valamiről. De olyasmiről, amire én is áhítottam. Elmondhatatlan vigasz és fölszabadultság töltött el. Cáfolhatatlan szavahihetőség azt tudatta velem, hogy érdemes jónak, egyenesnek, bátornak és becsületesnek lennem. Megleltem a világ törvényét, gondoltam, de úgy, hogy ez szinte énekelt bennem. Pusztán az, hogy ő, Arany jól kezelte a lantot, azt plántálta belém, jó dolog embernek lenni. Azt hiszem, ez volt, amit általában irodalmi hatásnak lehet nevezni. Véletlen folytán ebben az iskolában ismerkedtem össze azzal az emberrel, akinek későbbi életem során az irodalom terén a legtöbbet köszönhettem, Babits Mi-

hállyal. Ő itt – a Munkácsy utcai gimnázium volt ez Pesten – tanított, de engem nem. Éppen ebben az esztendőben érte az a szomorú, illetőleg dicsőséges dolog, hogy egy háborúellenes verse miatt elcsapták, elmozdították az állásából és el kellett hagynia az iskolát. Itt találkoztam, ebben az iskolában az ő versével is. Az első versével. Tankönyvünk érdekes módon közölt tőle is egy verset és Ady Endrétől is; ezt a tankönyvet Ady Lajos, Ady Endre öccse írta. Ez a költemény az *Új Leoninusok* című volt, amiről tudjuk, magába foglalja mindazt, ami Babitsban a forradalmi művész.

Itt láttam először Adytól verset, tizennégy éves koromban, a *Szeretném, ha szeretnének* címűt. Különös, hogy amikor közeledtem az iskolatársaimhoz a folyosón – egy tízpercben zajlott le a dolog –, már azt mondták, ezt a verset nem lehet érteni, olyan érthetetlen. Erre én is kezembe vettem, mert nem volt meg az a tankönyv nekem. Elolvastam, és én sem értettem. Később kiderült, hogy azért nem értettem, mert többet vártam, azt hittem, több van abban a versben, mint ami egyszerűen benne volt. Ma, azt hiszem, mindnyájunk számára, a gyerekvers egyszerűségével világos és érthető ez a vers. Azért mondom csak el, hogyha valami verset az a hír veszi körül, hogy abban valami érthetetlen dolgok vannak, az ifjú agy engedelmeskedik és valóban nem érti meg a verset.

Irodalmi művelődésemhez óriási mértékben járult hozzá, hogy azokban az esztendőkből az iskolákat majdnem mindig becsukták telente, úgynevezett szénszünet miatt. Én ilyenkor Cecére mentem nagyszüleimhez. Az a szerencse várt ott, hogy nagybátyám, Kállay Lajos, aki katona volt, erre az időre a könyveit két nagy ládában odahozta nagyszüleim házába. Hogy milyen remek könyvei vannak, később értékeltem tulajdonképpen igazán, mert noha nagyanyám sárkányszemmel őrködött a fronton küszködő fiának a legfőbb kincsei fölött, azért én bizony ezeket kiszedtem és ott olvastam a cecei estékben Róma történetét, Darwin munkáit, Kropotkin: *Egy forradalmár emlékiratait*, Anatole France: *Pingvinek szigetét*. Mint később megtudtam, kitűnő nagybátyám nyilván egy sorozatot vett meg, a Világkönyvtárt, amit akkor Pogány József szerkesztett, és látott el igen élvezetes és nagyon jól érthető előszavakkal. Az ő könyvei között volt pl. Szabó Ervinnek két kötete, kék kötésű *Marx–Engels válogatott c.* írása is; ebben, ott Cecén olvastam – óriási hatást merítve belőle – Engelsnek a *Parasztháborúk c.* művét. Tehát tizenhat éves fővel már olyan világos szociális képem volt, hogy amikor a proletárdiktatúra kitört, kész emberként értettem

azokat az eszméket. Ekkor ismerkedtem meg a túl modern – akkor túl modernnek nevezett – futurista „Ma”-ista irodalommal is. Ez azzal a gőggel töltött el, hogy – mivel ez a jövő irodalma, hát a többivel nem is érdemes foglalkozni.

Hosszú volna elmondani azt a szerencsésnek nevezhető körülményt, hogy nagyon korán, érettségi után néhány hónappal, Párizsba kerültem. Eredetileg a pesti egyetemre iratkoztam be, de ott nem töltöttem többet, mint három hónapot. A következő évben már Párizsban voltam; igen szegény sorban. Magamnak kellett a kenyeremet megkeresnem, de azért a Sorbonne környékén laktam, be is iratkoztam, és mivel tanár akartam lenni, elhatároztam, hogy bejárok az ottani órákra is. Ugyanakkor, mivel a legmodernebb költészetet akartam megismerni, a legmodernebb, akkor dadaistáknak, szürrealistáknak nevezett költőkkel kerültem – mondhatom – csaknem baráti kapcsolatba; járhattam kávéházi asztalukhoz, meghívtak tanácskozásaikra is, és nemegyszer előadásaikra. Így történt az, hogy miközben a legrégebb francia költészetet tanulmányoztam, és hogy jobban megértem, szinte fordítottam is, ugyanakkor a legmodernebbekkel is foglalkoztam ugyanilyen hévvel és fordítottam ugyanilyen szempontból. Óriási hatással volt rám a »*Chanson de Roland*«, a »*Roland ének*«; lefordítottam belőle egy pár passzust.

Ámulva fedeztem fel azt, hogy a franciák már a XII. században milyen nyíltan tudtak beszélni azokról a kényes dolgokról, amiket a keleti irodalmak alig mertek még száz év múlva is érinteni.

Nem volt kis élmény számomra megismerkedni a trubadúrok sorában P. Vidal-lal. Ez szintén provance-i, ó-provanszál nyelven írt. Igen kalandos életet élt. Járt Spanyolországban, Szentföldön, 1196 körül Magyarországra vetődött; itt élt Imre király udvarában, akit egy igen szép és igen jelentékeny verssel meg is ünnepelt. Gondolhatják az én izgalmamat, amikor ezt a verset felfedeztem, és le is fordítottam, utánozva egy kicsit az ő stílusát.

A kedvenc költőm, valamennyi középkori között – akiknek az eleveenségét, a nagyságát nem győztem bámulni, az Rutebeuf volt. Szintén nagyon keveset tudunk róla, neve csak írói álnév; mondandóinak az őszinteségével, közvetlenségével Villon előfutárának tekintik.

Ismétlem, a különös az volt, hogy ezekkel pontosan egy időben jártam a legmodernebb francia költők közé és foglalkoztam a legmodernebb francia irodalommal. Igyekeztem behatolni a nehezebben érthető francia költők verseinek a rejtjelmeibe. Ennek a le-

gegyszerűbb módja persze az volt, hogy megpróbáljam áttenni magyarra, mégpedig úgy, ha már megértettem, akkor könnyed hangon és könnyen érthető hangra fordítsam le; pontosan abban a bonyolultságban, ahogyan ő, szinte tudatosan megírta a verset.

Nagy hatással volt rám ugyanakkor – bár nem volt ennyire modern – Francis Jammes-nak a költészete is. Nem tagadom, saját verseimben is megnyilatkozik, fölfedezhető ez a hatás. Emlékszem, hogy az egyik nagy, de rövid versét, a »*Szittam cseréppipámat*« címűt legalább ötször lefordítottam, míg úgy éreztem, hogy eléggé primitív tudok lenni, hogy megfeleljen az én hangom az ő hangjának.

Azt a kitüntetést kaptam a sorstól, hogy legjobban mindnyájuk közül Eluard-ral kerültem kapcsolatba. Ropant rokonszenvesen viselkedett mindenki irányában; én, ezt a mindenkinek egyformán osztott szeretetet fokozottan értelmeztem magamra, és így valóban kifejlődött köztünk olyan meleg emberi viszony, hogy eljött Magyarországra többször is, a későbbi idők során. Erről most nem beszélek már, de akkor még fiatalemberként olvastam, azt lehet mondani kéziratban a verseit.

Csaknem 5 évig voltam távol Magyarországtól, így történt aztán, hogy hazaérve ismertem meg voltaképpen a magyar irodalmat. Nem azt mondom, hogy nem ismertem: nevetek ismertem. De lényegében Adyt kevésbé ismertem, mint Baudelaire-t. Móriczot nem vettem át, hogy így mondjam, annyira, mint ahogyan Flaubert-et. Mikor haza jöttem, megdöbbenően tudtam meglátni Magyarország tragédiáját, épp a nyugati művészi szemmel és világnézeti fegyverzettel. Ekkor olvastam át tulajdonképpen igazi élménnyel – nem egyszerre természetesen – újra az egész magyar irodalmat. Megdöbbenett, amikor felismertem ennek az igazi hangját. A nyelvi hatalmasságát, a kifejezőerejét, de a problémáját is. Azt láttam, azt kellett látnom, hogy az első versek óta ez a nép állandóan halálos veszedelemben, a pusztulás ellen küzd. Olyan, úgy van ábrázolva az egész magyar nép, mint egy süllyedő hajón egy bátor tengerészcsapat minden erejével azon van, hogy újabb és újabb sziklák, zátonyok között, rettentő viharban még valahogyan tovább vigye azt a hajót, ezt az országot. Meg kell mondanom, a legmegrázóbb, a legnagyobb versek számomra azok voltak, amelyek ideváltak. »Zrínyi dala« Kölcseytől, amit különben azelőtt idegenül néztem: ennek a versnek a második és a hatodik szakasza, »Zrínyi második éneke« dermesztő hatással figyelmeztetett arra, hogy mi a magyar költőnek a dolga ebben az országban, és mi minden humanistának a dolga

ebben az országban. Fokozottabban annak, aki a nagyvilág világosságában tudja ezeket a helyi problémákat látni.

Ebből származott az, hogy noha mindvégig a lehető legmodernebb eszközökkel, a legvilágosabban próbáltam gondolataimat kifejezni, ezek a gondolatok igen mélyenjáróan a klasszikus magyar irodalomnak a nagy gondjai voltak. Ezt a sötéten látást én nem sötéten látásnak, nem pesszimizmusnak neveztem. Ahogyan az ember nehéz helyzetet ábrázol, az nem azt jelenti, hogy a nehéz helyzetet *kívánja*. Tehát amikor én átvettem teljes idegzettel Vörösmartynak a megrázó »pesszimizmusát«, rám nem azzal a hatással

volt, hogy lemondjak akár az életről, akár arról, hogy ezért a népért – már a magyar népért –, küzdjek. Ellenkezőleg, az ő úgynevezett borúlátása engem is arra ösztönzött, hogy minél előbb világosságot, derűt tudjunk hozni ennek a népnek az egére. Ezért küzdök ma is. Ezek a hatások munkálnak rajtam, és ameddig a toll fog – ahogyan mondják, a lant peneg –, azt hiszem, ezek fognak elkísérni már mindvégig.”

Végül megjegyezzük, hogy Illyés Gyulának itt közzölt írása a Magyar Rádióban is elhangzott.

Batári Gyula

SAJTÓFIGYELŐ

Az írásbeliség világnapja

A magyarországi felnőtt népesség egytizede saját bevallása szerint életében még egyetlen könyvet sem olvasott el – erről a Magyar Olvasási Társaság (MOT) elnöke számolt be az MTI-nek abból az alkalomból, hogy hagyományosan szeptember 8-án rendezik meg az írástudatlanság elleni küzdelem nemzetközi napját.

Nagy Attila szerint Magyarországon a legnagyobb problémát a funkcionális analfabetizmus jelenti, amikor valakinek gondot okoz például egy használati utasítás elolvasása is.

A MOT elnöke *Gereben Ferencnek*, az *Országos Széchényi Könyvtár* egykori munkatársának vizsgálati adatairól is beszámolt. A kutató 1990-es években végzett reprezentatív felmérései azt mutatták, hogy a magyar felnőtt népesség 6,6 százaléka nemhogy

könyvet, de még újságot sem olvas. A szakemberek megállapították: ez az arány a 90-es évek közepéig nem csökkent, hanem folyamatosan újratermelődik: a gyerekek 4-5 százaléka nem szerez általános iskolai bizonyítványt.

– Az olvasás párbeszéd, értelmezés és dialógus is egyben. Az olvasási készség közeli szinonimája a tanulékonyágnak – húzta alá.

– Az a gyerek, aki rosszul olvas, a fizikát sem fogja megérteni – fogalmazott. Véleménye szerint az iskola tanít meg olvasni, de a családi minta alapján dől el: a gyerek akar, szeret-e majd olvasni.

Békés Megyei Napló,
2000. szeptember 8.

Könyvmatuzsálemek és szupertechnika

Kiállítás és internetbázis a bajai könyvtárban

Szeptember 6-án délelőtt szép számú közönség népszerűsítette be a bajai Ady Endre Városi Könyvtár földszinti helyiségét. Nem mindennapi esemény és ün-

nepség színhelyére érkeztek a diákok és tanárok, az intézetvezetők és alkalmazottak, könyvtáros és meghívottak valamint a kíváncsi bajai polgárok.

A könyvtár remek kiállításon mutatta be értékes, régi köteteket. Láthattuk többek között a Saxonius Grammaticát, mely Bâselben készült 1534-ben, és ez egyetlen kiadása. Vagy a Kollegátum Magyarországon egyetlen példányát, vagy Haller Jánosné Apor Susanna kézirásos receptkönyveit, mely 1724-ben íródott.

A kiállított művek igen érdekes keretet adtak annak az eseménynek, melynek apropója: *az Emitel távközlési céggel közösen a könyvtár bekapcsolódott 6 monitorállással az Internet hálózatába*. Ezt bárki igénybe veheti, 250 Ft-os óradíjért internetezhet az ISDN-en. Így tehát a múlt, a könyvnyomtatás hőskora és a szuperteknika egy helyen találkozott. Ez már önmagában is magával ragadó volt.

Az ünnepséget Széll Péter, Baja város polgármestere nyitotta meg. Kifejezte abbéli reményét, hogy a

könyvtárosok körében ez a korszerű lehetőség mielőbb népszerűbb lesz. A modern berendezést *Szeicsődi Istvánné dr.*, az Emitel vezérigazgató-helyettese adta át emlékeztetve a jelenlévőket arra, hogy nem kizárólag a haszon lebeg szemük előtt, hanem a korszerű kultúra szolgálata.

Dr. Monok István, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója méltatta a nagyszerű technikai vívmány jelentőségét, majd *Matkovics Kornél* könyvtárigazgató köszönte meg az új lehetőséget, és annak a reményének adott kifejezést, hogy sokan veszik majd igénybe az internetet és ez sokak hasznára válik.

Schmidt István
Felső Bácska,
2000. szeptember 15.

A világ könyvtárnyi (iroda)lom Kimegy a divatból az olvasás?

Fogunk-e olvasni a XXI. században? A kérdés már a múlt századi költőóriást is foglalkoztatta, s ma időszerűbb, mint valaha, hiszen a kommunikációs forradalom alapvetően megváltoztatja informálódási szokásainkat és lehetőségeinket.

Vörösmarty annak idején azt a kérdést szegezte a világnak: vajon ment-e előrébb a könyvnyomtatás révén? Azóta sokszor, sokan festették sötétre – okkal és joggal – az irodalom, az olvasás, a leírt tudomány jövőjét.

A közelmúltban, amikor a világ minden tájáról jöttek magyar könyvtárosok az *Országos Széchényi Könyvtár* és fenntartója, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által rendezett szakmai találkozóra, az Erdélyből és Texasból érkezett résztvevők is féltő gonddal említették ezt a témát.

Fülöp Géza marosvásárhelyi magyar könyvtáros úgy véli, hogy a mai fiatalság életében a könyv egyre kisebb szerepet játszik.

– Vagyis a „mediális korszak” egyértelműen az irodalom halálát jelentheti? Valóban kimegy a divatból az olvasás? – kérdeztük a könyvtárostól.

– A kommunikációban forradalom zajlik, amit sokan egyenesen „földrengésként” jeleznek – felelte.

Az internet gyors térhódítása, a távközlés és a tömegkommunikáció, az adatátvitel egybeolvadása – mely folyamatban a számítógép a főszerep – rendkívüli előnyöket kínál az információszerzésnek, az emberek közötti kapcsolattartásnak. Beláthatatlan következményekkel hatja át egész életformánkat, világszemléletünket, az emberi kultúra fejlődését.

Fülöp Géza szerint az emberiség válságban van, nem is csak, és nem is egyértelműen anyagiban, lelkiében is. És ezt nem lehet internetes kalandozással, a virtuális világ csábításaival véglegesen elleplezni. Mert a bölcsesség nem az adathalmazokban van, hanem az élénk öntött információmozaikokban, hanem a bölcs emberek által megírt könyvekben.

– Ha a veszélyeket időben felismerjük, ha a szülők, a pedagógusok és a könyvtárosok összefognak és tudatosan olvasásra tanítjuk, szoktatjuk a fiatalokat, rendszeresen kezükbe adjuk a jó, értékes olvasmányokat, akkor nem vesz el a jövő számára az olvasás. Ami nem csupán szórakozás, hanem valódi tudásforrás is, az emberi kultúra igen fontos és nélkülözhetetlen része.

Tuba László, a megyei könyvtár igazgatója azt erősítette meg, hogy a szépirodalom iránti érdeklődés csökkent. Megcsappant azok száma, akiket csupán a széppérezék inspirál olvasására. Nem felületesebb ellen-

ben az olvasás, hanem célirányosabb a korábbinál. A fiatalok tanulmányaik miatt keresik a bibliotékát. Az idősök mellett a még aktív, munkaképes életkorban lévők többen használják a könyvtári szolgáltatásokat, mint tíz évvel ezelőtt. Nem időznek az intézményben, hanem gyors információkra vágnak, azonnali kiszolgálást remélnék. Az olvasók száma nem csökkent te-

hát, hanem érdeklődésük iránya változott meg döntően. A helyzetre jellemző, hogy a legkeresettebb kiadvány a megyei könyvtárban a Magyar Közlöny, a friss jogszabályok gyűjteménye.

L. Gy.–V. L.
Kisalföld, 2000. szeptember 30.

Eltűnt szelet a XIX. századból*

Visszaépül-e a Múzeum utca 3. homlokzata?

Mint emlékeztetés, néhány hete lebontottak egy régi homlokzatot a Nemzeti Múzeum mellett, a Múzeum utca 3-ban. A telken irodaház épül. A műemlékhivatal azonban korábban a szakhatósági engedélyben előírta az ott álló, de lebontásra ítélt 130 éves épület homlokzati falának és utcai traktusának megtartását, a ház ugyanis a Magyar Nemzeti Múzeum műemléki környezetéhez tartozik, és a Múzeum utca házsorának korabeli beépítését, utcaképét tükrözi. Ám a fal végül olyan állapotba került – vagy már eleve olyan állapotban volt –, hogy le kellett bontani, a ház többi részével együtt. (MUNKATÁRSUNKTÓL)

A ház bontását az első fokú építési hatóság, a józsefvárosi önkormányzat a veszélyes helyzetre való hivatkozással leállította, majd június folyamán két különböző szakértői csoport által készített statikai szakvéleményt nyújtott be az Országos Műemlékvédelmi Hivatal Műemlék-felügyelet Igazgatóságához, és a homlokzat bontásának engedélyezését kérte – mondta a műemlékhivatal illetékese. A szakvélemények külön-külön arra a megállapításra jutottak, hogy a megmaradt homlokzati falat és traktust le kell bontani. Ennek alapján az OMvH Műemlék-felügyeleti Igazgatósága kényszerűen kiadta a fal és a traktus bontására vonatkozó szakhatósági hozzájárulást.

Egyben előírta az eredeti homlokzat minden részletének, elemének pontos felmérését és a megmenthető részletek (gipsztagozatok, ablakok, főkapu, erkélyracsok stb.) gondos raktározását és őrzését.

Az új helyzetben a beruházónak, a Kálvin Center Kft.-nek az építési engedély módosítását kell kérelmeznie. A műemlékvédelem három-négy tervváltozat beadását kérte. A módosított építési engedélyezési terveket az első fokú hatósághoz kell benyújtani, amely az OMvH Műemlék-felügyeleti Igazgatóságához küldi majd meg szakhatósági véleményezésre. Az OMvH Tervtanácsa – melynek külső tagjait a BME és a Budapesti Építész Kamara delegálja – fog dönteni a visszaépítés módjáról, mértékéről.

A beruházó képviselője szerint három tervváltozatot készítenek, amelyeket előbb a kerület, majd a főváros illetékes bizottsága véleményez, azután kerülnek a műemlékvédelemhez. A három terv egyike fogja tartalmazni a hivatal által várt teljes homlokzat- és épületszárny-visszaépítést. A másik kettő ettől elrugaszkodik: az egyik városképileg és történelmileg odaillo, de nem azonos homlokzat volna, a másik csak stílusában, néhány elemében utalna az eredetire. Mindkettő csak az első két szinten tartalmazná a Bergh Károly-féle házat idéző elemeket.

*Népszabadság
(Budapest c. melléklet),
2000. augusztus 12.*

* A cikket azért közöljük, mert a Könyvtártudományi és Módszertani Központ a Várba történt költözés előtt itt működött.

Egy „új” szerzemény...

Szeptember 28-án, csütörtökön a XX. Század Intézet nyilvános szemináriumán az *Országos Széchényi Könyvtár* munkatársa arról tájékoztatta a megjelenteket és a közvéleményt, hogy Héderváry Klára gyűjteménye a könyvtárba került. Héderváry Klára az ENSZ 1956-os forradalmat vizsgáló ötös bizottságának volt a titkára és tolmácsa. A bejelentés jelentőségét mutatja, hogy arra számos televíziós stábot hívtak meg, a közszolgálati televízió aznap esti híradója tudósított a könyvtár „új” szerzeményéről, majd a híradást vasárnap A Hét című műsorban megismételték. A bejelentés módja, helyszíne és a hírverés ténye kimondatlanul, mégis óhatatlanul azt a benyomást keltette, hogy a gyűjtemény hazahozatala az OSZK és a XX. Századi Intézet közös munkájának eredménye volt. A budapesti Nyílt Társadalom Archívum szerepét az ügyben sem az előadó, sem a jelenlévők közül senki nem méltatta említésre.

A Nyílt Társadalom Archívum több évvel ezelőtt kezdett tárgyalásokat Héderváry Klarával gyűjtemé-

nyének hazai elhelyezése érdekében. Héderváry Klára először az Archívumnak ajánlotta föl a gyűjteményt, mi azonban úgy véltük, hogy az Országos Széchényi Könyvtár mint nemzeti közintézmény alkalmasabb hely ennek az anyagnak a megőrzésére. Viszont vállaltuk, hogy gondoskodunk a biztonságos hazaszállításról, és fedezzük az ezzel járó összes költséget. A hazaszállítás és az elhelyezés 1999 januárjában meg is történt. (Mellesleg ugyanígy került az OSZK-ba Polányi Mihály levelezése is.) Héderváry Klára anyagai tehát már több mint másfél éve a könyvtárban vannak, és tudomásunk szerint ma is folyik a feldolgozásuk. A XX. Század Intézetnek nem kellett tudnia a Héderváry-gyűjtemény felkutatásának és hazaszállításának körülményeiről. Ám furcsa, hogy ezzel a könyvtár jelen lévő képviselői sem voltak tisztában.

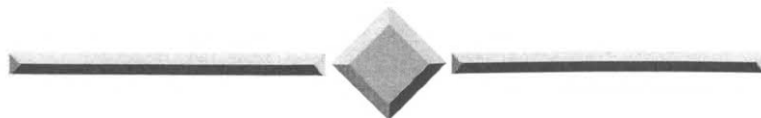
Mink András
Népszabadság,
2000. október 17.

Összefogás a könyvtárakért

Az Összefogás a könyvtárakért elnevezésű könyvtári hetek megyei megnyitója tegnap volt Miskolcon, a II. Rákóczi Ferenc Könyvtárban. *Májer József*, a megyei közgyűlés kulturális és idegenforgalmi bizottságának elnöke szavai után nyitotta meg *V. Ecsedy Judit* könyvtörténész, a Gutenberg öröksége – Nyomdák Abaúj-Torna, Borsod és Zemplén vármegyékben (1807–1949) című kiállítást. A november 3-áig nyitva

tartó tárlaton miskolci, kassai, sárospataki, sátoraljaújhelyi nyomdatermékek láthatók. A kettős megnyitó után *V. Ecsedy Judit*, az *Országos Széchényi Könyvtár* munkatársa előadást tartott Régi nyomdák Északkelet-Magyarországon címmel, és bemutatta A könyvnyomtatás Magyarországon a kéziszajtó korában (1473–1800) című kötetét.

Déli Hírlap, 2000. október 11.

KÖNYVTÁRUNK ÉLETÉRŐL

Kastaly Beatrix kitüntetése

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztérium augusztus 20-án alkalmából *Kastaly Beatrixnak*, az Országos Széchényi Könyvtár Restauráló Osztálya vezetőjének *Szinnyei József-díjat* adományozott a könyv- és papírestaurátor-képzés megszervezéséért,

az oktatásban, a tudományos kutatásban és az állományvédelemben elért eredményes munkája elismeréseként.

Szívből gratulálunk Neki és további tevékenységéhez sok sikert kívánunk!

„Fiatal tehetségek koncertjei”

Az Országos Széchényi Könyvtár támogatásával és szervezésében
a VI. emeleti Előadóteremben
2000. december 20-án, szerdán 18 órakor

VAMOS MARCELL cselló
és az
ANIMATO KAMARAZENEKAR
(koncertmester: SÁNDOR LÁSZLÓ)
hangversenye

Zongorán közreműködik: FÉLEGYHÁZI KÁROLY

Johann Sebastian Bach: C-dúr szólósvit csellóra BWV 1009.
Johannes Brahms: e-moll csellószonáta Op. 38.

Arcangelo Corelli: Karácsonyi concerto grosso
Részletek Jean-Philippe Rameau operáiból

A sorozat következő koncertje
(VILÁNYI ALEXANDRA és TÓTH KRISZTINA csembalóestje)
2001. január 10-én 18 órakor lesz

A belépés díjtalan
A sorozat lebonyolításának költségeihez szívesen elfogadunk hozzájárulást
Mindenkit szeretettel várunk!

OSZK HÍRADÓ

**Az Országos Széchényi Könyvtár lapja
XLIII. évfolyam – 2000. 9–10. szám**

Főszerkesztő: Batári Gyula

A szerkesztőbizottság tagjai: Berke Barnabásné, Monok István, Ottovay László, Poprády Géza,
Rády Ferenc, Rózsa Mária, Somkuti Gabriella, Somogyi Pálné

Technikai szerkesztő: Korpás István

A szerkesztőség címe: Budapest, Budavári Palota F. épület, Postacím: 1827 Budapest
Készítette az ETO-PRINT Nyomdaipari Kft., 500 példányban, 3,5 (A/5) ív terjedelemben
Felelős vezető: Balogh Mihály ügyvezető igazgató

ISSN 0324-2064